

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav jižní a centrální Asie

Historické vědy – Dějiny a kultury zemí Asie a Afriky

Gabriela Růžičková

Epos I La Galigo a jeho role v životě Bugisanů

The I La Galigo Epic Cycle and Its Role in the Life of Bugis

Bakalářská práce

Vedoucí práce – PhDr. Tomáš Petrů, PhD.

Praha 2014

P r o h l a š u j i ,

že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím řádně citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů. Práce nebyla předložena jako splnění studijní povinnosti v rámci jiného studia nebo předložena k obhajobě v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 19. prosince 2014

Gabriela Růžičková

Abstrakt

Tato práce představuje jedno z nejdelších a nejzajímavějších literárních děl na světě – bugiský epos *I La Galigo*. Samotné dílo není pozoruhodné pouze svou skladbou, ale především svým obsahem, který zahrnuje historii, mytologii, technické výklady, magické formule, lékařská pojednání, epickou poezii a vzorce správného chování. Dodnes nelze s jistotou datovat vznik tohoto eposu nejdříve předávaného ústně a později i v písemné formě. Víme však, že v životě bugiského lidu, který jej považoval za posvátný, hrál nesmírně důležitou roli.

Klíčová slova

Bissu, Bugisané, epos, I La Galigo, Luwu', Sawérigading, Sulawesi.

Abstract

This work represents one of the longest and most important literary works in the world – the Bugis epic cycle *I La Galigo*. The actual work is not only notable for its composition, but also its content, which includes history, mythology, technical explications, magical formulas, medical treatises, epic poetry and patterns of conduct. To this day, creation of this epic first passed orally and later in writing cannot be dated with certainty. But we know that it was considered sacred and played an extremely important role in the life of Bugis.

Keywords

Bissu, Bugis, epic, I La Galigo, Luwu', Sawérigading, Sulawesi.

OBSAH:

Úvod	6
1. Bugiská společnost	8
1.1 Bugisané	8
1.2 Víra, status, <i>siri'</i>	10
1.3 Genderová klasifikace a <i>bissu</i>	13
2. Epický cyklus / <i>La Galigo</i>	18
2.1 Od ústní tradice po písemný záznam	20
2.2 Příběh / <i>La Galigo</i> a jeho hrdinové	26
2.2.1 Rozdělení světa	28
2.2.2 Osídlení Země	30
2.2.3 Království <i>Ale Luwuq</i> a jeho dědic <i>Batara Lattuq</i>	32
2.2.4 Země a paláce <i>Manurung</i>	34
2.2.5 Loď <i>Manurung</i> a plavba do <i>Tompoq Tikkaq</i>	35
2.2.6 Zlatá dvojčata <i>Wé Tenriabeng</i> a <i>Sawérigading</i>	37
2.2.7 <i>Sawérigading</i> a / <i>Wé Cudaiq</i>	39
2.2.8 / <i>La Galigo</i>	41
3. Role eposu v životě Bugisanů	44
3.1 Posvátný text	45
3.2 Kulturní encyklopedie	46
3.2.1 Pojetí světa	48
3.2.2 Úcta k rýži	49

3.2.3 Vhodný partner, namlouvání a manželský život.....	50
Závěr	54
Seznam použité literatury.....	55
Přílohy	
Obr. 1 Oblast Luwu.....	58
Obr. 2 Bugisané na Jižním Sulawesi.....	59
Obr. 3 Příbuzenský diagram hlavní linie dynastie / <i>La Galigo</i>	60
Obr. 4 Posvátná místa Sangiang Seri a kopec Pinsemoni.....	61
Obr. 5 Rukopis / <i>La Galigo</i> z 19. století.....	62
Obr. 6 Bugiské písmo <i>Lontaraq</i>	62

Úvod

Tato bakalářská práce představí nejen bugiské etnikum jižního Sulawesi a jeho způsob života, ale především se zaměří na epický cyklus *I La Galigo* (v zahraničních člancích často citovaný jako *La Galigo*). I když existují různé variace této epiky, budu se soustředit výlučně na varianty pocházející z místa zrodu tohoto působivého díla - ostrov Sulawesi v dnešní Indonésii.

V první části práce se budu zabývat sociokulturními aspekty života a vírou Bugisanů. Podrobněji se budu věnovat *bissu* - transvestitickým kněžím, kteří stále praktikují šamanistické rituály a komunikují s bohy starobylého panteonu. Následně přiblížím původ a skladbu eposu, jeho vývoj od ústního po písemné podání. Obsah příběhu, který velmi výrazně ovlivnil výše zmíněné etnikum, shrnuji v oddílech 2.2.1 až 2.2.8 prostřední části. Využívám převážně čtyř zdrojů, Rahmanovi knihy *La Galigo*, společného díla McGlynn a Damona *The Birth of I La Galigo*, Mattuladova shrnutí, a to vše doplňuji pod čarou informacemi z katalogů Kerna z roku 1939 a 1989. Ve třetí části uvedu případy aplikovaného učení a moudra v praxi a také zmíním posvátnou úctu, jež je vůči rukopisu projevována.

Na doporučení anglického antropologa Iana Caldwell a jsem čerpala a komparativní metodou zpracovávala kromě jeho studií převážně články a další shromážděné materiály odborníků na *I La Galigo*, ke kterým patří Kern, Koolhof, Macknight, Matthes, Pelras, a z domácích autorů pak Abidin, Fachrudin, Mattulada, Rahman, Said, Salim a další. Tato data jsem kvalitativní metodou analyzovala. Pro

vysvětlení rysů bugiské kultury jsem použila historickou metodu a samotný epos interpretovala pomocí narativní metody. Nesmírnou pomocí byly komentáře mých přátel z Jižního Sulawesi, kde jsem měla možnost pobývat v rámci stipendijního programu Darmasiswa v letech 2007-8, a materiály získané z Leidenské univerzitní knihovny v Nizozemsku.

V textu bakalářské práce týkající se obsahu eposu užívám anglické transkripce bugiského fonetického rázu v podobě písmene „q“, tedy *Luwu'* přepisuji jako *Luwuq*, *Batara Lattu'* jako *Batara Lattuq* apod. Jinde ponechávám ráz v původní formě, tedy ve tvaru apostrofu, například *siri'*. V případě názvu *Luwu'* či *Luwuq* je důležité zmínit, že se vztahuje k bugiskému království, naproti tomu *Luwu* je jméno oblasti, která se rozprostírá podél severní a západní části zálivu Bone na Jižním Sulawesi (viz obr. 1).

Cílem této práce je na základě eposu *La Galigo* přiblížit čtenáři bugiskou kulturu a seznámit ho s dílem takového významu, že se mu dostalo uznání v podobě zápisu na seznam světového kulturního dědictví.

1. Bugiská společnost

Bugisané se řadí mezi čtyři hlavní etnika¹ provincie Jižní Sulawesi a patří do austronéské lingvistické skupiny. Žijí převážně na jihozápadním výběžku sulaweské pevniny s přesahem do centrální části ostrova (viz obr. 2). Svě území ve vlastním jazyce, kterým je bugiščina – *basa Ugi*, nazývají *tana Ugi*, neboli zem Bugisanů. V současnosti čítají zhruba tři a půl milionu obyvatel, z toho 95% vyznává sunnitský islám. Podobně jako jiné společnosti i tato vznikla interní evolucí společně s interakcí mezi různými civilizacemi pronikajícími na toto území díky zámořskému obchodu. Jedná se o kultury čínskou, islámskou i evropskou. V 16. století přijeli na Sulawesi jako první Evropané Portugalci. Počátkem 17. století je následovali Nizozemci, dále pak Dánové, Angličané a Francouzi.

1.1 Bugisané

Bugisané byli původně rolníci, až mnohem později se proslavili jako námořníci se svými specifickými škunery zvanými *pinisi*.² Plavili se od Singapurů k Nové Guineji, od jižní části Filipín po severozápadní Austrálii, ale také přes Indický oceán až na Madagaskar (Said 2004: 13). Jsou národem mobilním, migrovali přes celé dnešní území Indonésie a působili jako mořeplavci, obchodníci, zemědělci, v lesnictví i na plantážích.

---

¹ Čtyři hlavní etnické skupiny Jižního Sulawesi jsou: Bugisané, Mandarové, Makassarci a Toradžové. Bugisané jsou nejpočetnější.

² *Pinisi* - plachetnice se dvěma stěžni hojně využívané pro meziostrovní přepravu, náklady a za účelem rybolovu.

Jejich charakteristickým rysem je nejen divokost, ale také smysl pro čestnost a ctnost. Spojení těchto znaků se občas projeví v násilí. Patří také ale k jedněm z nejpohostinnějších a v přátelských vztazích k nejuvěrnějším. Jejich významnou předností je jejich přizpůsobivost času i místu (Pelras 1996: 4-5).

Bugisané provozují jak posuvné zemědělství, tak i obhospodařování půdy pomocí zavlažovacího systému. Kromě rýže také kdysi kultivovali proso, tropickou travu³ a od 16. století i kukuřici. V oblasti Luwu v minulosti bylo základní potravinou ságo, ale dnes jej nahradila rýže. Dále pěstují taro, maniok, banány, lilky, chlebovník, okurky, různé druhy tykví a dýní, rajčata a kokosové palmy, které jsou hojně využívány. Z vláken palmy se vyrábějí provazy, skořápky ořechů slouží jako nádoby na nabírání vody, kokosová šťáva mladého ořechu se pije, jeho dužina se jí v určitých stádiích dozrávání a také se využívá k výrobě kokosového mléka, na olej, k výrobě palmového cukru, palmového piva a octa. Proteiny získávají z ryb, jak mořských, tak sladkovodních (říčních, jezerních i rybníčních). Oblíbené jsou i vodní kultury krevet a sladkovodní ryby chanose stříbřitého.⁴ Buvoli byli a jsou převážně užíváni jako obětní zvířata a symbolizují bohatství. Buvolí maso se jídávalo pouze ve svátek nebo při rituálech. Koně se uplatnili při přepravování nákladu. Většina masa určená ke konzumaci bylo drůbeží, domestikované kachny se chovaly na vejce. Privilegiem šlechty byly v islámských oblastech kachní maso a jelení hony (Pelras 1996: 10).

---

³ Job's Tears – Slzovka obecná, (lat.) Coix Lacryma Jobi.

⁴ Chanos stříbřitý, (lat.) Mugil Chanos.

1.2 Víra, status, *siri'*

Předislámská víra zvaná *Tolotang* uctívala jednoho nejvyššího boha *To Palanroe*.⁵ Tento koncept se odráží v eposu *I La Galigo*, který vypráví o prvním bugiském království *Luwu*.⁶ Said (2004: 15) v článku *Religion and Cultural Identity Among the Bugis* a Mattulada (1982: 6) ve své studii *South Sulawesi, Its Ethnicity and Way of Life* shodně uvádějí, že stoupence této animistické víry lze najít i dnes a to v oblasti Amparita a Sidenreng-Rappang. Epos a víra v *Palanroe* je pro ně cestou k nejvyšší pravdě a proto je zmíněný text považován za posvátný. Mattulada (1982: 21) dále zmiňuje, že v šedesátých letech minulého století Ministerstvo pro náboženské otázky Indonéské republiky zařadilo *Tolotang* mezi hinduistická vyznání, ačkoli na území Sulawesi se nenachází žádná monumentální hinduistická architektura či svatyně, nebyl zaznamenán vliv tohoto náboženství na místní jazyk, ani literaturu nebo filozofii a v předkoloniální době zde nebyla známa ani velkolepá díla - Rámájana a Mahábhárata (Caldwell 1995: 403). Pravděpodobně se tak stalo proto, že zmíněné Ministerstvo a tudíž indonéská vláda tehdy uznávala jen pět oficiálních náboženství (islám, protestantismus, římský katolicismus, hinduismus, buddhismus)⁶ a bugiská víra *Tolotang*, stejně jako další etablovaná animistická náboženství (např. dajacká víra *Kaharingan* nebo torajská víra *Aluk Todolo*) byla pojetí hinduismu relativně nejbliže.

---

⁵ *To Palanroe* (bug.) – Stvořitel. *To Palanroe* je často nazýván *Sang Patotoqé*, *Datu Dewata* nebo *Batara Unruq*.

⁶ Od roku 1965 Indonésie uznávala šest oficiálních náboženství (islám, protestantismus, římský katolicismus, hinduismus, buddhismus a konfucianismus). Prezident Nového pořádku Suharto ale v roce 1967 zakázal oslavy čínských svátků a vyřadil konfucianismus ze seznamu státem akceptovaných náboženství. V roce 2000 byl tento zákaz zrušen a v roce 2006 konfucianismus opět zařazen mezi oficiální náboženství Indonésie.

Islám začal pronikat na ostrov Sulawesi koncem 16. století skrze obchod a šířitele muslimské víry přicházející ze Sumatry. Na počátku 17. století většina velkých království konvertovala k této víře a mnozí Bugisané se stali muslimy. K poměrně rychlé konverzi přispělo zahrnutí islámského práva šarí'a, v bugištině *sara'*, jako páté zásady do bugiského zvykového práva zvaného *panngaderreng*, které do té doby obsahovalo čtyři principy. Prvním je *adé* – normy týkající se manželství, příbuzenských vztahů, práv a povinností členů rodiny, příbuzenské a také politické etikety. Následuje princip *bicara* zabývající se záležitostmi soudu, trestním a občanským právem. Třetí – *rapang* – zajišťuje kontinuitu nepsaných rozhodnutí z minulosti, hájí etickou politiku vlády a také zahrnuje jistý obraz nadpřirozena, který chrání členy komunity. Čtvrté pravidlo *wari'* kategorizuje různé události a společenské aktivity. Doplnění *panngaderreng* islámským právem dopomohlo k institucionalizaci islámu. Nicméně zůstalo zachováno i dědictví předislámské doby, například v podobě *bissu*.

Bugiská společnost je velmi komplexní a striktně hierarchická. Probíhá zde velká soutěž o bohatství. Bugisané své státy tvořili bez zakládání velkých měst. Žili v příbuzenských skupinách zvaných *anang*, většinou usídlených u břehů řek či na pobřeží, v nízkých domcích či v dřevěných domech na kůlech rozestavěných v kruhu. Uprostřed stál strom banyan, jenž sloužil jako místo uctívání. Symbolizoval inkarnaci zakladatele vesnice. Interakce s dalšími sídly probíhala po říčních tepnách. Několik osad tvořilo *negeri* – jakýsi větší celek, kterému vládl *Matoa* či *Matua* – Moudrý. Pro snazší kontrolu a vedení vládnoucí vrstva vyvinula koncept zvaný *Tomanurung* – Ten, který sestoupil z Nebe. Od něj panovník odvozoval svůj původ. V bugiské kultuře je

přikládána velká důležitost statusu, který je askriptivní, a soudržnosti v rámci skupiny. Proto vladaři považovali za nutné vytvářet endogamické sňatkové aliance v kruhu aristokracie. Tímto způsobem byla i nejnižší šlechta spřízněna s králem a jeho moc tak zajištěna příbuzenskou solidaritou a loajalitou i na odlehlejších místech. Genealogická propojenost s *Tomanurung* dodávala vládnoucí moci legitimitu a charisma, a proto také mnoho dochovaných kronik začíná rodokmenem, který má tuto linii dokázat (Caldwell 1995: 408; Mattulada 1982: 19). Bugisané praktikovali a stále následují bilaterální příbuzenský systém, u žen se navíc očekává hypergamie (Pelras 1996: 152-5).

Úzce spjaté se statusem je *siri'* – ctnost, důstojnost, ale také zdvořilost. *Siri'* je základem, duší i duchem každého jedince uvnitř společnosti. Jinými slovy *siri'* je to, co dělá člověka člověkem. Pro lepší představu cituji bugiské přísloví z knihy Shelly Errington (1989: 146):

„Siri'-é mintu tariase tau

Narékkó dé'ni siri'ta, taniáni'tau

Rupa tau mani asengna.“

„Máme-li siri', jsme lidé.

Nemáme-li siri', nejsme lidé,

jsme pouhé schránky.“

„Naia tau dé'é siri'na

Déna lainna olokolo-é.“

„Kdo nemá siri',

neliší se od zvířete.“⁷

Čím vyšší sociální status, tím vyšší *siri'*. Projevuje se nejen správným chováním, ale i empatií. Při pocitu napadení vlastního *siri'* se někteří uchylují k násilné odvetě, neboť

---

⁷ Přeloženo do češtiny z anglického překladu Shelly Errington: *„Only with siri' are we called human/ If we have no siri', we are not human/That's called human in form only.“* *„The person who is without siri' is no different from an animal.“*

takovýto čin si vykládají jako urážku na cti. V každodenním společenském životě Bugisanů se *siri'* promítá v pěti zásadách jednání, kterými jsou:

1. *Ada tongeng* – pravdomluvnost. Morální povinností každého člověka je, aby byl upřímný a užíval slov, která nepoškozují ostatní jedince či skupiny.
2. *Lempuk* – poctivost. Úkolem všech členů společnosti je správné jednání zahrnující slova i činy.
3. *Getteng* – vytrvalost. Princip přístupu, kdy je nezbytné bránit přesvědčení, kterému jedinec věří, což má za následek stabilitu vybraného postoje.
4. *Sipakatau* – vzájemný respekt. Nutnost vhodného oslovení. Bugisané jsou přesvědčeni o jedinečnosti každého člověka na světě.
5. *Mappesona ri dewata seuwae* – podřízení se boží vůli. Každý Bugisan by měl věřit v Boha a následovat učení svého náboženství.

Jakékoli porušení *siri'* může způsobit disharmonii a chaos ve společnosti (Said 2004: 18-9).

1.3 Genderová klasifikace a *bissu*

Bugisané genderově dělí svou společnost do pěti skupin. V prvních dvou jsou zastoupeny tradiční genderové modely, tedy muži, kteří se cítí i jednají jako muži a ti jsou v jazyce Bugis nazýváni *oroane*, a ženy, jež se cítí a jednají jako ženy,

v bugištině *makunrai*. Další dvě seskupení nesou rysy *crossdressing*.⁸ Patří sem *calalai* a *calabai*. *Calalai* jsou z biologického hlediska ženy, avšak cítí se více jako muži a také se tak chovají, oblékají a jednají. Dokonce se i „žení“. Nicméně nepovažují se za muže. Soužití *calalai* jsou společností méně tolerována než soužití *calabai*, což jsou muži, kteří se stylizují do žen, převážně co se týče oděvu, gest, zdobení se a make-upu (Graham 2002: 1). Jsou považováni za heterosexuální jedince. Někteří se žení a zakládají rodiny, jiní žijí v sexuální abstinenci z důvodu impotence či za účelem získání magické síly skrze askezi. Dnes jsou *calabai* hlavními osobami tradičních obřadů. Navrhují a organizují celý průběh ceremonií a jsou za to dobře placeni. Z tohoto důvodu se rodiče dětí, které začnou vykazovat známky chování opačného pohlaví, nesnaží zabránit takovému vývoji (Pelras 1996: 167). Millar (1983: 488) ve své studii o *calabai* hovoří jako o málopočetné sociální skupině, z které jsou dále vybíráni ti nejlepší, kteří pak vytvoří nový, tedy pátý gender. Jeho příslušníci jsou označováni jako *bissu* a v minulosti byli pověřeni nejen uchováváním a péčí o posvátné královské předměty, ale také zaujímali roli královských rádců a prováděli různé rituály. Na konci minulého století, tedy v době, kdy již neexistovala království na jižním Sulawesi, *bissu* pokračovali a stále pokračují ve svých obřadech. Někteří praktikují léčitelství, jiní se věnují posvěcování při svatebních obřadech, či jiných životních přechodových rituálech.

---

⁸ *Crossdressing* – nastává, když muži a ženy přebírají role opačného pohlaví, protože se tak cítí lépe, tedy z psychologického hlediska, avšak netouží po chirurgické změně pohlaví.

Prvním písemným zmínkám předchází bohatá ústní tradice o *bissu*. Objevuje se jako jeden z těch, kteří byli Bohy sesláni, aby pomohli stvořit život na této planetě. Mýtus říká, že právě *bissu* se zasloužili o rozkvět jazyka, kultury a *adaṭu*.⁹ Dodnes zaujímají výhradní postavení v bugiské společnosti, která je považuje za prostředníky mezi bohy a lidmi. Jsou jakýmsi knězi, kteří mohou dávat požehnání. Právě to se stalo jejich hlavním úkolem. Napůl bozi a napůl lidé, napůl muži a napůl ženy. Jako duchovní představují spojení protipólů. O *bissu* je smýšleno jako o hermafroditech, o vtěleních mužských a ženských prvků do jedné osoby. Ve skutečnosti *bissu* nemusí být fyziologicky hermafrodit, ale může být muž nebo žena. Ambivalentnost tohoto typu je viditelná na oděvu, jež má jak mužské prvky, ke kterým patří přítomnost *badi* – nože, tak i ženské elementy, například květiny ve vlasech.

Neméně významnou úlohu zaujímají *bissu* v literatuře, kde jsou považováni za odborníky. Říká se, že stáli u vzniku bugiského posvátného spisu *I La Galigo*, který zmiňuje jejich existenci a kde se nachází mnoho podrobně popsaných postupů iniciačních a dalších rituálů, jež jsou dodnes následovány (Pelras 1996: 57).

Ne každý se může stát *bissu*. Všeobecně se věří, že jedinec je k tomuto účelu předurčen. Pravý *bissu* hovoří posvátným jazykem – jazykem bohů (Graham 2002: 1). Muži *bissu* jsou často oddáni s jinými muži a kromě lidského manžela jsou také sezdáni s mužskými a ženskými nadpřirozenými silami (Pelras 1996: 83). Svobodně komunikují jak s muži, tak se ženami, avšak ženy jsou pro *bissu* sexuální tabu. Při porušení následuje krutý trest. V 16. století byl zaznamenán případ, kdy toto tabu

---

⁹ *Adat* (ind.) – zvyky, tradice, chování; společenské normy a hodnoty.

nebylo respektováno a provinilec byl usmrcen uvařením v horké směle (Pelras 1996: 167).

Bissu je při udělování požehnání pouhým prostředníkem mezi světem bohů a lidským světem, a proto je nutné, aby nejdříve provedl rituál, kdy sám vyzývá bohy k účasti. Jeden z bohů pak vstoupí do *bissu*. To, že tak již bylo učiněno, se projeví náhlou změnou chování kněžího, který se většinou stane agresivnějším. To ale není dostatečné, je nutné ještě provést *máhiri* neboli sebezranění posvátným nožem zvaným *keris*, který je k tomuto účelu předáván z generace na generaci. Pokud nůž pronikne kůží, například hrdlem či paží, znamená to, že do *bissu* není vtěleno žádné nebo jen slabé božstvo. Naopak nedojde-li ke zranění, značí to, že do *bissu* opravdu vstoupilo silné božstvo, které jej učinilo nezranitelným a jako takový je oprávněn udělovat posvěcení (Millar 1983: 488).

Francouzský antropolog Christian Pelras (1996:93), který se o Bugisany dlouhodobě zajímá, ve své knize *The Bugis* píše o poznatcích Hamonica (*Langage des dieux*), který vysvětluje duchovní charakter *bissu*. Popisuje jej jako shrnutí tří elementů, z nichž jen jeden je čistě austronéský, a to uctívání Slunce a Měsíce, posvátných stromů, pořádání obřadů pro Svět nahoře a Svět dole, obětiny místním duchům a vznešeným předkům, organizování rituálů životního cyklu a pečování o posvátné předměty. Druhým elementem je sexuální ambivalentnost, prostřednická funkce mezi světy bohů a lidí, víra v duchy, používání šamanistických technik a uvádění do transu. Tento rys lze nalézt i v jiných kulturách, např. na Taiwanu a Sibiři.

Třetím elementem je spojitost s indickým světem, kdy je citelná silná vazba mezi vládnoucí třídou a duchovními představujícími mluvčí bohů.

2. Epický cyklus / *La Galigo*

Epos / *La Galigo* se řadí mezi nejdelší básnické epiky na světě. Skládá se přibližně ze čtyřiceti epizod rozptýlených v kolekcích rukopisů a ústně vyprávěných příbězích. Pro ústní i písemné podání bylo použito formy pětislabičného metra s hojným užitím paralelizmu, v bugištině se tato forma nazývá *sureq*.¹⁰ Dílo je psáno archaickým jazykem, tzv. starou bugištinou, a známé pod různými názvy: *Sureq Galigo*, *Bicaranna Sawérigading*, *Bicaranna Opunna Wareq*, *Lontaraq La Galigo*, *Sureq Selléang*. Existující rukopisy, kterých je přibližně 40 až 50, obvykle obsahují jednu, dvě nebo tři příhody, a liší se v délce od deseti do stovky stran. Většina vlastníků však nemá více než jeden nebo dva úryvky. Nalezeny byly také různé variace stejných scén, které se liší ve formulaci a délce, ale vykazují shodné dějové linie. Přestože nebyla objevena kompletní verze eposu / *La Galigo*, je tento cyklus považován za jednotné dílo, jehož dílčí příběhy jsou jeho kapitolami. Obsahy jednotlivých epizod se vzájemně propojují a do sebe zapadají. Příbuzenský vztah stovek protagonistů je konzistentní, a tak je poměrně snadné scény i chronologicky zařadit. / *La Galigo* má jasný začátek - sestoupení prvního člověka na Zemi s úkolem ji zalidnit a konec - návrat první generace lidí do říše bohů, takže Země zůstane opět prázdná (Koolhof 1999: 370-1).

Pelras (1996:32) ve své knize zmiňuje víru většiny Bugisanů v opravdovost událostí popsaných v eposu. Ty se měly odehrát v takzvaném „zlatém věku“ minulosti, když vše bylo ještě jinak než dnes a kdy lidé byli blíže bohům. Stejný názor zastává

---

¹⁰ Tradiční bugiská psaná literatura se dělí na dvě základní skupiny – *sureq a lontaraq*. *Sureq* představuje krásnou literaturu, obvykle básnické zpracování příběhu, který je zpíván. *Lontaraq* popisuje skutečné lidi a události, jedná se tedy o prózu s historiografickými údaji.

Kern (1989: 3), který nepovažuje *I La Galigo* za epos, nýbrž za „prehistorii“ neboli dějiny Bugisanů tak, jak je vidí oni sami. Zároveň však dodává, že je těžké určit hranici dělící opravdové události od pouhé fantazie pisatele, protože se zde mísí hrdinské příběhy s mytologickými prvky. Naopak Koolhof (2004: 110) připomíná, že jako každá epika, i tato zobrazuje imaginární „zlatý věk“, kdy je vše lepší, všichni jsou šťastnější a svět je téměř ideální. Zdůrazňuje však potřebu neopomínat, že historický „zlatý věk“ mohl vypadat zcela jinak.

Pro svou jedinečnost byly dva již publikované rukopisy eposu *I La Galigo* v roce 2012 zařazeny na Seznam světového dědictví UNESCO a staly se tak druhým¹¹ indonéským písemným dílem na tomto seznamu. Oba jsou ve veřejných sbírkách, jeden v muzeu La Galigo v Makassaru na ostrově Sulawesi v Indonésii¹² a druhý v knihovně Leidenské univerzity v Nizozemsku.¹³ Dnes existující rukopisy nejsou starší než zhruba dvě století, a většina z nich pak 100 - 150 let. Nejstarší datovatelný *I La Galigo* rukopis je uchováván v Stads-of Atheneumbibliotheek v Deventeru, Nizozemsku a byl získán v roce 1784 (Koolhof 1999: 379). Ostatní rukopisy jsou

---

¹¹ Prvním indonéským rukopisem na seznamu světových kulturních památek UNESCO se v roce 2008 stala javánská literatura s dílem *Nagarakertagama*.

¹² Rukopis je součástí rukopisné sbírky muzea La Galigo, má 217 stran a není datován, ale je zde pravděpodobnost vzniku v první polovině 19. století. Text obsahuje jednu kompletní epizodu *I La Galigo*, tj. cestu hrdiny *Sawérigadinga* a jeho syna *I La Galigo* do Senrijawa zúčastnit se svatby a iniciačního obřadu pro *bissu*. (Rukopis 2610/07.114, sbírka muzea I La Galigo, Benteng Fort Rotterdam, Makassar, Indonésie. Název: "Sawérigading dan I La Galigo ke Senrijawa".)

¹³ Rukopis tvoří dvanáct svazků, které představují nejdelší známý fragment eposu, má 2851 dvojlistů a pojímá jednu třetinu celého díla. Byl napsán v polovině 19. století Colliq Pujé, dcerou krále jihosulaweského, bugiského království Taneté sídlícího ve vesnici Pancana, a to na požádání nizozemského lingvisty a misionáře BF Mathesse. (Rukopis NBG-Boeg 188. Sbíрка Leiden University Library, Witte Singel 27, 2311 BG Leiden, Nizozemsko. Název: "I La Galigo".)

k dispozici v Jakartě (Indonésie), Leidenu (Nizozemí), Londýně a Manchesteru (Spojené království), Berlíně (Německo) a Washingtonu DC (Spojené státy americké). Mnoho dalších je v soukromých sbírkách na Jižním Sulawesi a jsou obvykle těžce poškozeny, převážně z důvodu velmi nepříznivých klimatických podmínek a nedostatečné ochrany. Kromě vnějších vlivů patří mezi hlavní hrozby porozumění mytologické epice *La Galigo* mizející znalost tradičního písma Bugisanů - *lontaraq* a jazyka, ve kterém je dílo zkomponováno (MOW 2010: 1, 9). Pravděpodobně proto až dosud nedošlo k úplnému textovému vydání celého díla. Zveřejněny byly pouze fragmenty.

2.1 Od ústní tradice po písemný záznam

I když nelze určit přesnou dataci eposu, je jisté, že existoval již před příchodem islámu, tedy před počátkem 17. století, kdy bylo jižní Sulawesi islamizováno. Takové tvrzení je podpořeno absencí arabských, ale i evropských slov v textu. Kromě toho dílo vykazuje rysy ústní tradice – opakující se vysoce konvenční stylizaci, hojný paralelizmus, různé verze jedné epizody. Indonéský profesor antropologie Mattulada (1990: 9-10) původ díla datuje přibližně do 10. století, doby rozkvětu říše Sriwijaya a velkého vlivu hinduisticko-buddhistického učení v oblasti malajsko-indonéského souostroví. Říká, že dílo má prvky výše zmíněných náboženství a také vliv Číny. Dále vyslovuje úvahu o možném původu hlavního hrdiny příběhu jako vojáka z družiny válečného velitele Kublajchána, který po neúspěšném útoku na Jávu na konci 13.

století zůstal na souostroví a později se stal legendou, ale blíže nespecifikuje další znaky podporující tuto teorii. K Mattuladovu názoru se přiklání i Budhisantoso (Mattulada et al. 1990: vii), který hovoří o existenci příběhů o hrdinovi *Sawérigading* rozšířeném ve formě lidového vyprávění po celém Sulawesi. Na jižním Sulawesi jsou tyto příběhy známy pod názvem *Sureq Galigo* a jsou zaznamenány v písemné podobě. Dle Koolhofa (1999: 380) je velmi pravděpodobné, že *I La Galigo* začalo nabývat své podoby v době, kdy psaní na jižním Sulawesi bylo ještě neznámé. On i Pelras (1996: 56) řadí vznik eposu v jeho ústní podobě do poloviny 14. století. S největší pravděpodobností byl epos přednášen nahlas před audiencí jedním nebo více recitátory a to zpívanou formou v bugištině zvanou *massureq*. Jednalo se o příležitosti jako například svatební obřady, počátek setby rýže, výstavba nového domu nebo stěhování se do jiného.¹⁴ Caldwell a Liebner na základě svého výzkumu zastávají názor, že *Sureq Galigo* je dílem 18. století a daleké cesty v eposu popsány jsou více imaginací pisatele než historickou realitou.¹⁵

I La Galigo bylo do písemné podoby přeneseno pomocí písma archaické¹⁶ bugištiny zvané *lontaraq*. Mnoho slov a slovních spojení v eposu se v každodenním

---

¹⁴ Kern se zabývá pohledem cizince a Bugisana, jak vnímají cyklus *I La Galigo* a říká, že cizinci, kteří budou epos číst, jen těžko pojmu jeho krásu a velikost, ale Bugisany, kteří naslouchají veršům zpívaného příběhu, vtáhne do dávných dob a probudí pocity úcty, pokory a štěstí. A proto tyto verše zaujmají post motlitby a jsou recitovány nemocným, kteří v nich nacházejí úlevu (Kern 1989: 9).

¹⁵ Britský antropolog Ian Caldwell prováděl společně s německým antropologem Horstem Liebnerem, dlouhodobě žijícím v Makassaru na ostrově Sulawesi a zabývajícím se pobřežními komunitami, výzkum týkající se reálnosti v eposu popsanych námořních cest (osobní konverzace, 8. 11. 2013).

¹⁶ Archaická nebo stará bugiščina je termín nizozemského překladatele bible a lingvisty Matthese, který tento jazyk a literaturu do hloubky studoval. Avšak sami Bugisané tuto formu jazyka označují za *bahasa asli*, tedy jazyk původní nebo *basa kuno* – jazyk starobylý, *basa alusuq* – jazyk kultivovaný či *basa galigo* – jazyk galigo. Koolhof

ústním projevem nevyskytuje. Naopak, objevují se v jiných poetických dílech, stejně jako v liturgických písních transvestitských dvorních kněží – *bissu* (Koolhof 2004: 99). Možná proto se Pelras (1996: 56-7) přiklání k úvaze, že právě *bissu* zaujímali významnou roli ve vývoji eposu, ba dokonce jsou to oni, kdo jsou zodpovědci za vznik celého cyklu. Této domněnce jistě napomáhá i fakt, že *bissu* se řadí mezi odborníky této literatury. Britský antropolog Ian Caldwell vyjádřil myšlenku, že možnou autorkou eposu mohla být i žena-*bissu* a to na základě vytříbeného jazyka užitého při velmi podrobném popisu pocitů aktérů nebo jejich oblečení včetně šperků, a také proto, že ženy vyššího společenského postavení vždy hrály významnou roli v předávání kultury (osobní konverzace, 8. 11. 2013). Na druhou stranu se zdá nepravděpodobné, že by dílo takového rozsahu vytvořil jedinec.

Prvním Evropanem odkazujícím se na *I La Galigo*, ovšem bez přímého zmínění jména *I La Galigo*, byl skotský básník a lingvista John Leyden,¹⁷ a to ve svém díle „*On the languages and literature of the Indo-Chinese nations*“ v roce 1811, když uvedl jména hrdinů eposu (např. *Batara Guru*, *Batara Latoh* = *Bataru Lattuq*, *Sawira Gading* = *Sawerigading*, *Lagaligo* = *I La Galigo* aj.) v titulech nashromážděných bugiských rukopisů. Také upozornil na, dle něj, nejdůležitější rysy bugiských literárních děl, kterými jsou tempo a tón přednesu (Leyden In Kern 1989: 6). Dále pak Sir Thomas

---

považuje za vhodnější označení ‚literární bugišťina‘, neboť není známa indikace, že archaická bugišťina představuje starší stupeň dnes užívané bugišťiny.

¹⁷ John Leyden (1775 – 1811), skotský orientalista, který se účastnil expedice skotského diplomata Lorda Minto na Jávu v roce 1811, kde také zemřel.

Stamford Raffles¹⁸ (1830: xcv), který ve své knize *History of Java* uvádí jméno hlavního hrdiny eposu a vyjadřuje se také k autorství příběhu: „*La Galiga, údajný syn Sawira Gading, je považován za autora příběhu o Sawira Gading, což je jakási hrdinská báseň, která je zpívána s odmlkou na konci každé páté slabiky. Toto metrum obsahuje daktyl kombinovaný s trochejemi, [...]. On je jediným autorem, jehož jméno je všeobecně známo, a všechny knihy, dokonce i ty nejmodernější, které jsou psány stejným stylem, se nazývají po něm Galiga [...].*“¹⁹ Obecně tento názor není přijímán, neboť pro takové tvrzení chybějí důkazy a ani postava *La Galigo*, který se většinou choval nepřístojně, není v příbězích příliš zdůrazněna (Kern 1989: 6). Crawford (1820: 61)²⁰ ve své knize *History of the Indian Archipelago* nezmiňuje explicitně *La Galigo*, nicméně věnuje pozornost bugiskému literárnímu jazyku a vyjadřuje myšlenku podobnosti literární bugištiny s javánským jazykem *kaw*²¹ a jazykem *páli*²², užívaném v zemích, kde se rozšířil buddhismus. Zároveň však dodává, že literární bugištinou hovoří jen malá skupina lidí a on se osobně ještě s žádnou takovou nesešel.²³ Leyden,

---

¹⁸ Sir Thomas Stamford Raffles (1781 – 1826), britský koloniální úředník a zakladatel Singapuru působící na ostrově Jáva v letech 1811 – 1816 jako generál poručík a na ostrově Sumatra v Bengkulu v letech 1818 – 1824 jako generál guvernér.

¹⁹ Přeloženo autorkou bakalářské práce z anglického originálu: „*La Galiga, the reputed son of Sawira Gading, is considered the author of the history of Sawira Gading, which is a kind of heroic poem, and is read in a chanting voice, with a pause at the end of every fifth syllable . The measure consists of a daktyl followed by a trochee [...]. He is the only author whose name is commonly known; and all books, even the most modern, which are written in the same manner, are called after him Galiga [...].*“

²⁰ John Crawford (1783 – 1868) - skotský lékař, koloniální správce a diplomat a spisovatel. 1811 – 1816 zastával funkci rezidenta u soudu v Yogyakartaě na Jávě, během této doby podnikl diplomatické mise na Bali a Sulawesi (tehdy zvané Celebes).

²¹ *Kawi* – javánské písmo a jazyk odvozený z indických písem a textů (Jáva, 8-9. století).

²² *Páli* – literární jazyk dnes užívaný k recitaci buddhistických textů převážně théravadového typu (1. st. n. l.).

²³ „*The Bugis are said to be possessed of a recondite and ancient language parallel to the Kawi of Java and the Pali of the Buddhist nations ; but the knowledge of it is confined to a very few, and I have met no specimens.*“

Raffles a Crawford nikdy Sulawesi nenavštívili. Informace a rukopisy, které shromáždili, pravděpodobně získali od migrantů žijících na Jávě. Teprve BF Matthes²⁴ se hlouběji věnoval při svém pobytu na Sulawesi eposu *La Galigo*, jehož autora považoval za neznámého. Nasbíral mnoho fragmentů²⁵ a dospěl k názoru, že v minulosti existoval dlouhý příběh, který se postupem času rozpadl na části. Doufal, že se mu podaří sesbírat celé dílo, Bataviaasch Genootschap²⁶ ho vydá a tím bude nejvýznamnější skvost bugiské literatury zachráněn a bude možné jej vědecky zkoumat (Arung Pancana Toa et al. 1995: 9-10). Ale ani po mnoha letech pobytu na ostrově se mu nepodařilo najít kompletní verzi a proto požádal Colliq Pujie (1812 – 1876), královnu matku jihosulaweského království Taneté, kterou si velmi považoval za její znalosti bugiské literatury, o její sepsání. Během příštích dvaceti let spolu intenzivně spolupracovali. Asistovala mu jako informátorka, redaktorka, sběratelka rukopisů a také jako písařka. Tato jejich spolupráce vyústila v sestavení největšího souvislého kusu *La Galigo*, který kdy byl k dispozici. Ve skutečnosti Colliq Pujie popsala hlavní dějovou linii eposu a to na 2851 dvojlistech, což představuje asi jednu

---

²⁴ Dr BF Matthes (1818 – 1908), nizozemský misionář a lingvista. V roce 1847 vstoupil do služeb Nizozemské biblické společnosti (NBG - Nederlands Bijbelgenootschap), aby studoval bugištinu a makasarštinu za účelem přeložení bible do těchto jazyků. Během svého pobytu na Jižním Sulawesi (1848 - 1880) vytvořil slovník Bugineesche – Holandisch Woordenboek (1874) a sesbíral mnoho rukopisů, mezi nimi také *La Galigo*, které jsou dodnes pro mnoho antropologů a dalších výzkumných pracovníků (Abidin, Fachruddin, Koolhof, MacKnight, Pelras, Rahman, Salim, Tol) podkladem pro studium tohoto eposu.

²⁵ Fachrudin AE upřesňuje počet sesbíraných rukopisů třemi nizozemskými lingvisty: Matthes 26 příběhů, Jonker 67 a Cense 42, přičemž Matthesova a Jonkerova kolekce je uchována ve státní knihovně v Leidenu, Nizozemí a Censova sbírka v knihovně Yayasan Kebudayaan Sulawesi Selatan v Makassaru na ostrově Sulawesi v Indonésii (In Kern 1989: ix).

²⁶ Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen – Batávská společnost vědy a umění byla založena roku 1778 za účelem výzkumu v oblastech biologie, fyziky, archeologie, etnologie, literatury a historie. K její činnosti patřilo i publikování výsledků výzkumu.

třetinu úplného textu (Koolhof 2004: 100-2). Důvod nedokončení spisu není znám. Tyto texty jsou dnes uloženy ve 12 svazcích v knihovně Leidenské univerzity pod názvem „rukopis NBG-Boeg 188“. V roce 1872 Matthes v 1. svazku své knihy *Boeginesche Chrestomathie* publikoval *I La Galigo* příběhy v bugištině, bez překladu. Na základě Matthesových zkušeností Koolhof (2004: 106) shrnuje fakt, že není možné znát celý příběh pouze z poslechu recitace, neboť rukopis celého eposu nikdo nevlastní a pravděpodobně ani nikdy neměl. Kromě toho jazyk, ve kterém je příběh napsán, je většině lidí nesrozumitelný a tak musel být vyprávěn jinou formou, například jako pohádka babiček nebo hrdinské příkladné příběhy otců. Toto potvrzuje i Ridwan Aco (osobní konverzace, Makassar, Indonésie, 2008), indonéský tanečník žijící v Makassaru, který od dětství slýchal různé příběhy z eposu od svých rodičů a prarodičů. Rovněž tak indonéský spisovatel Dul Abdul Rahman (2012: 8), který věnoval otcí za jeho vyprávění příběhů o *I La Galigo* knihu stejného názvu.

Mezi první publikace *I La Galigo* patří katalog R. A. Kerna z roku 1939, který následně doplňoval (1954, 1961) a do indonéštiny přeložil v roce 1989. Dále v roce 1983 indonéský učenec Fachrudin AE vydal jednu z epizod eposu - *Ritumpanna Wélenrénné*, text přepsal do latinky a přeložil do indonéštiny (Arung Pancana Toa 1995: 15-16). Zásluhou projektu TTSG (Proyek Transliterasi dan Terjemahan Sureq Galigo), který započal v roce 1987 v rámci kulturní spolupráce mezi Indonésií a Holandskem, se uskutečnil přepis a překlad *I La Galigo* do 12 svazků (zhruba 1500 stran), jež jsou nyní uchovány v Leidenské univerzitní knihovně. Přepisem původního textu z bugiského písma do latinky a následným překladem do indonéštiny byli

pověření indonéští učenici Dr. Salim a Prof. Dr. Fachruddin. Poté holandská strana, která celý projekt financovala, text počítačově zpracovala a vytiskla v knižní podobě.

Náročná práce trvala 5 let a 2 měsíce (1988 -1993). Dr. Salim využíval dvou slovníků:

a) Bugineesche – Holandisch Woordenbook, vytvořený Dr. BF Matthesem v roce 1874,

b) Holland-Maleisch Hand Woordenbook napsaný L. Th. Mayerem v roce 1906.

Musel čelit rozmanitým problémům, mezi které patří stará archaická dnes již nepoužívaná forma jazyka, různé formy písma, odlišné styly a dialekty jednotlivých epizod, hojné užití mnohovýznamových slov, metafor a alegorií.

První dva svazky rukopisu byly publikovány ve dvou objemných bilingvních (bugis-indonéština) vydáních v letech 1995 a 2000 (MOV 2010: 1).²⁷

2.2 Příběh / *La Galigo* a jeho hrdinové

Příběh / *La Galigo* vypráví o dvou božských královstvích, Nebi a Podsvětí, přičemž Podsvětí není chápáno jako místo odpočinku duší zemřelých, ale jako rovnocenný protipól Nebeskému světu.²⁸ V obou královstvích žijí bohové. Mezi nimi existuje ještě jakýsi střední svět – Země, kde žijí lidé.

---

²⁷ V nedávné minulosti (2004-2011) bylo / *La Galigo* představeno mezinárodnímu publiku ve formě taneční opery amerického režiséra Roberta Wilsona a pomohlo tak rozšířit povědomí o tomto mimořádném literárním díle i v jiných částech světa než jen ve své rodné kolébce a zaznamenána byla i jistá obroda mezi současnou bugiskou mládeží. Téma divadelního zpracování bohužel již nebude součástí této práce pro nedostatek prostoru.

²⁸ Zde je patrná dualistická idea, která prostupuje celou oblastí Austronésie.

Život v Nebi, na Zemi a v Podsvětí se mnoho neliší. Pouze božský element Nebe a Podsvětí umožňuje volný pohyb mezi těmito třemi světy. Patrný je také vliv nadpřirozených sil v popisu velkolepých paláců, velikosti darů nebo početnosti vojsk. Království jsou vždy umístěna k ústí řeky, kde kotví lodě. V horní části toku stojí královský palác, *baruga* – mužský dům a příbytky šlechty, vše obehnané valem. Lidé z paláce tráví čas vzájemnými návštěvami, čilou konverzací, žertováním a hazardními hrami, poslové čekají na přijetí krále a úředníci oznamují královská rozhodnutí. V blízkosti paláce se nachází alej stromů tamarind, která lemuje arénu kohoutích zápasů. Místo je situováno tak, aby sem viděly ženy pozorujícíe dění. Před setměním se zábava přemísťuje do paláce, kde se tančí a pije palmové víno *tuak*. Když do královských přístavů připlují lodě z daleka a zaplatí říční clo, začne se čile obchodovat. Nejprve nakupuje král a to za cenu, kterou sám určí, poté šlechta a pak lid. Venkované jsou považováni za nekulturní barbary oblečení do šatů z kůry stromů a proto když přijdou na pobřeží, stávají se terčem posměchu. Kromě řek je důležité i moře, které je nejen dopravní tepnou, ale také místem setkání přátel i místem střetu nepřátel (Kern, 1989: 11-12).

Hlavním hrdinou eposu je *Sawérigading*, vnuk Nejvyššího z božského panteonu. Cyklus nás provází životy 7 generací, od praprarodičů *Sawérigadinga* po jeho pravnoučata. Jméno každé postavy se vyskytuje v mnoha variacích,²⁹ někdy je vyjádřeno skutečné jméno, jindy titul, přezdívka či zvláštní označení používané při

---

²⁹ Pro podrobnou informaci Mattulada, s. 337-40.

určité příležitosti.³⁰ Hrdinové neumírají, ale odcházejí do Nebe nebo do Podsvětí. Pouze ten, kdo skoná na Zemi a pokud Nejvyšší nerozhodne jinak, odebírá se do *Negeri Arwah* – Země duší zemřelých.

Dle mýtu byly oficiálně osídleny z božské vůle pouze tři místa na Zemi – *Luwuq*, *Tompoq Tikkaq* a *Gima*. Stalo se tak za bouře a hromobití doprovázené blesky božského ohně. První lidé, kteří se na Zemi objevili, byli takzvaní *Tomanurung*³¹ neboli Ti, kdo sestoupili z Nebe a měli bílou krev. Představovali nejváženější a nejvznešenější společenskou třídu na Zemi. Ostatní jim byli podřizeni.

Bohové v příběhu *I La Galigo* jsou zodpovědni pouze za obydlení Země muži a ženami, ne za blahobyt lidské rasy. *Tomanurung* vlastní božský element, který mohou využít ve styku s bohy nebo v lidských záležitostech. (Macknight, 1988:1)

2.2.1 Rozdělení světa (Tři světy – Nebe, Země a Podsvětí)³²

Epický příběh *I La Galigo* začíná popisem života bohů v nebeském království zvaném *Boting Langiq*, kde nejvyšším a nejmocnějším je Bůh *Sang Patotoqé* – Ten, který určuje osud. Nebe je rozděleno do sedmi úrovní, *Sang Patotoqé* má v každé z nich své paláce, kromě těch jsou zde i příbytky ostatních bohů, například, Boha Slunce, Boha Větru, Boha Bouře, hromů a blesků atd. Jednotlivá patra jsou propojena

---

³⁰ Tituly raději než pravá jména se užívaly běžně, jak je doloženo v kronikách panovníků na Jižním Sulawesi. Tato tradice vychází z eposu *I La Galigo* (Abidin 1971: 165).

³¹ *Tomanurung* (bug.) – Ten, který sestoupil z božského světa; *To* (bug.) – člověk, lidé; *Manurung* (bug.) = *turun ke bawah* (ind.) sestoupit dolů.

³² V celém shrnutí příběhu je použito přepisu bugiských jmen dle Kernova katalogu z roku 1939.

žebříky z duhy. Celé nebeské království je od ostatních světů odděleno nebeskou bránou uzavřenou na petlici a pečlivě střeženou strážci. Z vůle Všemohoucího (*Sang Patotoqé*) také vzniklo na mořském dně království *Pérétiwi* – Podsvětí, kde vládou pověřil své dvojče, sestru *Sinauq Toja* a jejího manžela *Guru ri Selleq*, bratra-dvojče *Datu Palingéq*, jeho manželky (viz obr. č. 3 - příbuzenský diagram). Mezi těmito dvěma světy, Nebem a Podsvětím ještě existoval svět prostřední, dosud neobydlená Země, která ovšem měla velmi důležitou úlohu, neboť poskytovala podpěru Nebi i Podsvětí, bránila jim ve srážce a tak vytvářela na světě rovnováhu.

Manželka Všemohoucího, *Datu Palingéq*, společně s jejich devíti dětmi žila v nejhonosnějším, zlatém paláci v *Boting Langiq*, který se nacházel v nejvyšší, tedy sedmé vrstvě Nebe. Její prvorozený syn se jmenoval *La Togeq Langiq*, byl pracovitý, upřímný a vynikající bojovník. I přes uvědomění si svého výsadního postavení jako božího syna, který vyhraje v boji i bez těchto vlastností, se snažil zdokonalovat své znalosti, schopnosti a vytrvalost. Za tento postoj si ho jeho otec velmi vážil. Měl v úmyslu seslat svého syna na Zemi s cílem ji obydlet. Stvořit první lidi, kteří by uctívali bohy a tím zachovali jejich posvátnost a legitimitu. *Sang Patotoqé*, ačkoliv nejváženější a nejrozumnější, vždy svá rozhodnutí předem prodiskutoval a radil se se svou chotí. Jednoho dne ji také prozradil svůj záměr zalidnit prázdnou sféru mezi Nebem a Podsvětím. *Datu Palingéq* toto sdělení rozrušilo, protože věděla, půjde-li tento úkol splnit její nejstarší syn, bude muset transformovat své božské složení v lidské a i když mohou bohové scházet na Zemi a člověk, z vůle Všemohoucího, může navštívit Nebe, není možné, aby tyto dvě různé podstaty pobývaly příliš dlouho vedle sebe. Lidé mají

svůj osobitý pach, který bohům není příjemný a způsobuje jim mdloby. Kromě toho, bude muset *La Togeq Langiq* přežít bez pomoci bohů a o vše se postarat sám. Plna mateřských obav tedy poprosila svého manžela, aby ještě počkal s uskutečněním svého plánu.

V Nebi, pro potěšení a zábavu, byla aréna oblíbené hry bohů – kohoutích zápasů, kterou strážili dva božští sluhové, *Ruma Makkompong* a *Rukkelleng Mpoba*. Jednoho dne ale neplnili svou funkci, nehlídali arénu. *Sang Patotoqé* se rozzlobil, až se Země, kde se oba strážci bezstarostně a bez povolení procházeli, začala otřásat. Rychle se vrátili a prosili o odpuštění. Pán Osudu jim vysvětlil, že kdyby se kohouti z arény rozutekli a dostali se až na Zemi, změnili by se na netvory a strašili by lidi, kteří by přišli později. Proto je důležité, aby prvním tvorem na Zemi byl člověk. Oba božští služebníci pochopili a počali vyprávět svému vladaři o Zemi, jak je prázdná a osamocená, pouze hlas z Nebe je tam slyšet. *Sang Patotoqé* se slitoval, neproměnil provinivší se strážce na *oro* – otroky a využil této události k přesvědčení své milované manželky seslat jejich prvorozeného syna na Zemi.

2.2.2 Osídlení Země

Datu Palingéq se obávala, že její syn bude na Zemi osamocen a tak se *Sang Patotoqé* rozhodl požádat svou sestru a vládkyni Podsvětí o provdání její dcery za svého potomka. Sňatek by představoval dokonalé spojení Nebe a Podsvětí. Tímto aktem bude nastolena harmonie, která zaručí bezpečný a klidný život na Zemi. Z Nebe

prší a také svítí slunce, je odtud řízen celý solární systém, z Podsvětí ale vyvěrá moře a vyrůstají rostliny. Pokud by převládalo jedno nebo druhé, hrozila by nestabilita.

Reprezentanti obou světů po *anggaru*³³ - patřičných přivítacích rituálech souhlasili s aliancí nutné k osídlení Země. Nejdříve byl na Zemi seslán nebeský syn *La Togeq Langiq* a poté, co zajistil vše potřebné k životu na novém místě, nastal čas přijmout svou nevěstu, nejkrásnější dceru panovníků Podsvětí *Wé Nyiliq Timoq*. Protože ale v novém světě již působil jako člověk, bylo nutné nahradit jeho božské jméno jménem vhodnějším pro pozemskou bytost. Stal se z něj *Batara Guru*. Jeho hlavním úkolem na Zemi bylo stvořit potomky, kteří již budou lidmi a budou uctívat bohy a co je nejdůležitější, musí zacházet se Zemí s láskou. Pokud tak neučiní, sama Země lidstvo potrestá katastrofou.

Batara Guru byl na Zemi seslán na dvou vzájemně spojených dílech širokého bambusu, které tvořily jakousi houpačku. S sebou si vezl vaky s různobarevnou rýží, betelové listy, stonky cukrové třtiny a další nástroje potřebné k životu na Zemi. Nebeské brány se rozevřely, vše pohltila tma, udeřily hromy a blesky a *Batara Guru* byl spuštěn ve svém královském blankytně modrém obleku dolů na Zemi. Během svého letu rozsypal zrna různobarevné rýže, ze kterých se rázem stala pevnina, hory a kopce. Objevily se také řeky a moře. Poté shodil dolů i betelové listy a cukrovou třtinu a tento čin proměnil holá pohoří v zarostlou džungli a lesy. Následovalo *timpo*,³⁴

---

³³ *Anggaru* – rituál, kdy muž zapáchne před hosty dýku zvanou *keris* jako výraz vřelého přivítání a hosté na oplátku silně zakřičí.

³⁴ *Timpo* (bug.) – nádoba na nabírání vody vyrobená z bambusového stonku.

z kterého při dopadu vznikli plazi a další zrnka rýže pak přispěla ke zrodu divoké zvěře a ptactva. Země byla připravena na příchod člověka.

2.2.3 Království *Ale Luwuq* a jeho dědic *Batara Lattuq*

Batara Guru se na Zemi cítil osamocen, zprvu nic nedělal, ale po sedmi dnech byl nucen hledat potravu a vodu, aby uspokojil své potřeby. Žil venku pod širým nebem, odlišně než jak byl zvyklý v nebeském paláci obklopený rodinou. Občas se mu zastesklo a projevil své pocity, vzápětí si ale uvědomil svou slabost a zastyděl se. Podporu a odhodlání si dodal slovy: „*Kuru' sumange!*“ (Hlavu vzhůru!)³⁵ Na Zemi se musel naučit žít v chudobě, aby tak později porozuměl ostatním lidem, naučit se vážit si poctivosti, pocítit, co to je oběť. Nejdříve zkusil těžce pracovat. Bylo nutné vykácet les. *Sang Patotoqé* mu seslal zlatou sekeru a také *La Oro Kelling* - sluhu a pomocníka.³⁶ *La Oro Kelling*, z úcty k božímu synovi a vědom si svého postavení, si vyžádal pracovat sám. Ale práce šla velmi pomalu a tak i on pochopil, že jen silou toho mnoho nezíská, je nutné zapojit i rozum. Společně s *Batara Guru* pak les vykáceli, Nebe požádali o oheň, který přišel v podobě blesku a padlé stromy sežehl na popel. Ten posloužil jako hnojivo pro pole kukuřice a obilí. Po třech měsících lopotné práce poslali bohové na Zemi palác, konkubíny, osobní strážce a vojenskou družinu. Tento první pozemský královský palác, který byl dokonalou replikou nebeského paláce,

---

³⁵ *Sumange* (bug.) - v bugiském pojetí představuje životní energii vycházející ze středu. Bugisané neodlišují fyzickou sílu od duchovní. *Sumange* je ‚něco‘, co lidem dodává sílu překonávat překážky a žít. Touto energií oplývá nejen člověk, ale například i dům, strom apod. (Errington 1983: 547; Kern 1989:16).

³⁶ V Kernově katalogu z roku 1939 je uvedeno sedm *oro kelling* (člověk s barvou kůže zralého plodu stromu sawo).

stanul uprostřed země nazvané *Ale Luwuq* a byl určen pro prvního *Tomanurung* - člověka, jež sestoupil z Nebe. *Batara Guru*, nyní již bohatý panovník, byl připraven přijmout svou budoucí manželku. Očekával ji však s obavami, neboť strážce řeky a posel mezi Zemí a podsvětím – krokodýl mu pověděl, že ženy z Podsvětí nejsou krásné, jsou tmavé, malé a kudrnaté. A on si dobře uvědomoval, že aby život na Zemi pokračoval v harmonii, je nutné si vzít toho, koho mu Nebe přidělilo. A je neméně důležité a žádané vypadat navenek spokojeně, protože on je příkladem svému lidu.

Po několika měsících měl *Batara Guru* sen, kde se setkal se svými rodiči. Ti mu řekli, aby následujícího dne šel na pobřeží vyzvednout si dlouho očekávanou zásilku. *Batara Guru* se za úsvitu následujícího dne vypravil na pláž, odkud uviděl, jak se uprostřed moře objevilo oslnivé světlo a tam na mořské pěně na zlatých nosítkách seděla *Wé Nyiliq Timoq* – prvorozená dcera vládců Podsvětí. Její krása snoubila půvab s grácií celého světa. Krokodýl – strážce řeky tedy nemluvil pravdu, ženy z Podsvětí byly krásné, možná jen některé oči nedokázaly takovou krásu vidět. *Batara Guru* našel ve své ženě spřízněnou duši. Pochopil, že žena na světě není jen pro potěšení, ale že soužití muže a ženy vzájemně naplňuje život.

O tři měsíce později otěhotněla s vládcem *Ale Luwuq* jedna z konkubín. V sedmém měsíci těhotenství je nutné provést rituál a k tomuto účelu Nejvyšší Bůh seslal na Zemi *bissu*, který byl schopen příslušný obřad uskutečnit. Po ceremonii konkubína *Wé Saung Nriuq* porodila děvčátko *Wé Oddang Nriuq*, které však po sedmi dnech zemřelo. Pohřbili jej uprostřed lesa, kde nedlouho poté vyrostla rýže. *Sang Patotoqé* tak proměnil svou vnučku v Bohyni Rýže *Sangian Serri*. První klasy nebyly určeny k jídlu,

ale k uschování v *rangkeang* – v podkroví domu. O rýžová pole bylo a je třeba se pečlivě starat a chránit je proti škůdcům. Také lidé se k sobě vzájemně musí chovat s úctou a nepodvádět, neobohacovat se na úkor druhých. Ani zrnko vařené rýže nesmí přijít na zmar, jinak se *Sangian Serri* rozzlobí a nebude lidem dávat úrodu.

Batara Guru zplodil mnoho potomků se svými konkubínami, ale dědicem trůnu *Ale Luwuq* se mohl stát pouze korunní princ a tedy společný syn jeho a jeho manželky *We Nyiliq Timoq*. V pátém měsíci těhotenství královny byl vykonán rituál, jenž měl zaručit donošení dítěte. K tomuto účelu byl na Zemi seslán další *bissu*, tentokrát *Wé Sawammengga*. V sedmém měsíci, při prvních velkých bolestech rodičky, pro ni nechal vůdce strážců víry *bissu Puang Matowa* připravit zlatý náramek, *lanrang patolo* a *lailaseng* – dva bambusové kůly³⁷ a vyzýval dítě k narození. Narodil se chlapec, jež dostal jméno *Batara Lattuq*. Království *Ale Luwuq* se dočkalo dědice. *Batara Lattuq* měl urozený původ a proto nebylo snadné najít pro něj nevěstu, která by měla stejné *maddara takkuq* – společenské postavení, a božský původ, jehož důkazem je bílá krev. A proto *Sang Patotoqé* nechal seslat na Zemi další dvě božská království.

2.2.4 Země a její paláce *Manurung*

Na východ Země spadl palác *Tompoq Tikkaq* a na západ palác *Wéwanq Nriuq*. Uprostřed stál *Ale Luwuq*. Království *Tompoq Tikkaq*, kde bylo všeho dostatek, ba i

---

³⁷ *Lanrang patolo* (bug.) a *lailaseng* (bug.) - jsou speciální kůly, kterých se rodička přidržuje, když přivádí dítě na svět.

přebytek, vládl král *La Urung Mpessi* s královnou *Wé Pada Uleng*. Měli dvě dcery³⁸ – starší *Wé Adiluwuq* a mladší *Wé Datu Sengngeng*. Na počest jejich krásy a prosperity země uspořádali troufalou slavnost, kam pozvali i obyvatele Nebeského království a Podsvětí. Na veselici přišlo jen málo hostů a to krále rozčílilo. Přikázal vyhodit všechno připravené jídlo, včetně rýže, do řeky. Tento čin urazil *Sangiang Serri* – Bohyni rýže. Království *Tompoq Tikkaq* a jeho lid postihl trest. Celou úrodu napadli škůdci, na místě rýžových polí vyrostla tráva. Nastal hladomor. Lidé onemocněli a mnozí zemřeli. Stejně tak i královský pár. Jejich osiřelé dcery byly vyhnány a vlády se ujala královna *Wé Tenrijelloq* ze sousedního království *Singkiq Wero* společně se svým manželem *La Tenrigiling*. Právoplatné dědičky trůnu se několik let ukrývaly v přílehlých lesích a poté se díky jejich guvernance *Wé Temmamaloq* dostaly do zchátralého paláce, kde tajně přebývaly. Tyto dvě korunní princezny byly jedinými vhodnými partnerkami pro *Batara Lattuq*, neboť v království *Wéwang Nriuw* žádné dcery neměli.

2.2.5 *Perahu Manurung* (loď seslaná z Nebe) a plavba do *Tompoq Tikkaq*

Sang Patotoqé nechal seslat z Nebe velkou zlatou loď s posádkou a šesti doprovodnými loděmi a také s věnem pro budoucí manželku svého vnuka. Na této lodi zvané *Tanete Manurung* se *Batara Lattuq* vypravil za svou nevěstou. Společně s ním se plavili jeho nevlastní bratři. Zdatní veslaři pocházeli z ostrovů Selayar a Waniaga a

---

³⁸ Dvě dcery, které porodila *Wé Pada Uleng*. V navazujících příbězích Kernova katalogu z roku 1939 však vyšlo najevo, že tyto dvě sestry měly ještě starší sestru *Wé Tenriabang*, kterou však donosila náhradní matka. *Wé Tenriabang* se stala královnou *Ale Cina* a měla dceru *Wé Cudaiq*.

mořeplavci z *Ale Luwuq* a Senrijawi. Nechyběli ani otroci. Tato dlouhá cesta byla zkouškou, zda-li je *Batara Lattuq* schopen naplnit svůj osud.

Jedné noci měla mladší korunní princezna *Wé Datu Sengngeng* sen, ve kterém viděla připlouvat zlatou loď velenou pohledným princem, do něhož se ihned zamilovala. Druhého dne se oblékla do svých nejkrásnějších šatů, a když pohlédla z okna, opravdu spatřila velkou oslňující loď. *Batara Lattuq* zakotvil u břehů *Tompoq Tikkaq* a protože zchátralý palác byl v žalostném stavu, nařídil jej nejdříve opravit. Při té příležitosti se v přestrojení vydal se svým bratrem do paláce, aby tak ještě před svým sňatkem zřel tvář korunních princezen. Na první pohled se zamiloval do mladší dědičky trůnu. Vrátil se zpět na loď a vyslal své bratry do paláce požádat o ruku *Wé Datu Sengngeng*. A protože splňoval podmínku zesnulých rodičů princezen, že se nejdříve musí vdát mladší z nich, přistoupil k dalšímu testu, jímž byla kontrola urozenosti. Mladému nastávajícímu páru byly naříznuity prsty. Z obou odkapávala bílá krev. Sňatek byl možný. *Batara Lattuq* předal své snoubence dary – zlato, šperky, drahé kameny, hedvábné látky, náramky ze slonoviny a tkané, zlatem vyšíváné látky. Následoval svatební obřad, byla postavena *walasuji* – novomanželská brána a *menrawe* - proplétaná bambusová zástěna. Zatímco *bissu* tančil, lid skrápěl mladý pár rýží.

Po roce společného a šťastného života v *Tompoq Tikkaq* dostal *Batara Lattuq* zprávu z rodného království, aby se vrátil. Než se svou manželkou vyplul do *Ale Luwuq*, bylo nutné zařídit dvě záležitosti. Zaprvé dohodl sňatek starší sestry své chotě se svým nebeským bratrancem *I La Jiriuq*. Za druhé se vypořádal s chamtivými vládci

sousedního království, kteří neuposlechli jeho zákazu o vybírání říčních daní na pobřeží *Tompoq Tikkaq*. Za tento přestupek byli potrestáni nemocí a následnou smrtí.

2.2.6 Zlatá dvojčata *Wé Tenriabeng* a *Sawérigading*³⁹

Korunní princezny se tradičně rozloučily rozlomením bambusového stébla a *Batara Lattuq* se svou manželkou vyplul na cestu do své rodné země. Cesta vedla přes Maloku, Taranati, Sunra Timor, Ale Bima, Jawa Timur a odtud ještě čtyřicet dní až k samotným břehům *Ale Luwuq*. Zde je velkolepě přivítal úřadující královský pár, rodiče *Batara Lattuq*. *Wé Datu Sengngeng* se velmi zodpovědně ujala své role manželky následníka trůnu nejvýznamnějšího království a trpělivě čekala na požehnání porodit dědice. Jednou ve svém snu uviděla zlatý košík snášejíci se po duze na loď uprostřed moře. V košíku bylo vejce, které vzápětí puklo a z něj vyskočila dvě kuřata, on a ona. Ta velmi rychle vyrostla, kohout vzlétl směrem k *Ale Cina* a slepice směrem k Nebi. Rodiče *Batara Lattuq* prosili bohy o požehnání k početí své snachy. Byli velmi nedočkaví a vymohli si brzké uskutečnění, což bylo nebezpečné, neboť právě v té době se na obloze objevila dvojhvězda a ta značí narození dvojčat. Pokud by se dospělá dvojčata do sebe zamilovala, přineslo by to velké neštěstí pro celé království i jeho okolí.

Wé Datu Sengngeng skutečně porodila dvojčata, nejdříve děvčátko, které dostalo jméno *Wé Tenriabeng* a poté chlapce, jež nazvali *Sawérigading*.⁴⁰ A protože vše se

---

³⁹ Zlatá dvojčata (bug. – dinru ulaweng, ind. – anak kembar emas) – toto označení znamená posvátnost, tedy významnost.

⁴⁰ Na základě informací uvedených v Kernově katalogu Koolhof doplňuje, že *Sawérigading* se narodil již ve válečném obleku a oba, *Sawérigading* a *Wé Tenriabeng* pak bez pupeční šňůry a placenty (Koolhof 1995: 22).

navrátí tam, odkud to vzešlo, v momentě, kdy se narodila královská dvojčata, navrátili se na příkaz *Sang Patotoqé* první lidé na Zemi, tedy *Wé Nyiliq Timoq*, *Bataru Guru* a celá jejich generace, do božských království. Vládou v *Ale Luwuq* byl pověřen *Bataru Lattuq*. Aby *Ale Luwuq* nepostihla pohroma, ihned po narození, byla novorozená dvojčata oddělena. *Sawérigading* zůstal v paláci a vyrostl v obratného, udatného bojovníka a *Wé Tenriabeng* byla vychována v lesích v odlehlém panství *Sunra ri Lauq*. Stala se vzdělanou a moudrou ženou, která ctíla tradice.

Sawérigading, stejně jako ostatní muži jeho družiny, rád vyjížděl do okolí na kohoutí zápasy, kde potkával krásné dívky a s mnoha z nich se oženil. Při jedné takové cestě zamířil až na Maloku, kde si s místním králem *I La Galigo To Kelling* zahrál svou oblíbenou hru a byl poražen. Na znamení úcty k výherci *Sawérigading* přísahal, že svého syna pojmenuje *I La Galigo To Boto*. Za to mu král slíbil ruku své dcery, až vyroste. Ta ale bohužel v dospívajícím věku umřela a tak nebylo možné pojmout ji za manželku. Nedlouho poté *Sawérigading* na jedné z rodinných oslav poprvé uslyšel o své sestře dvojčeti, která žije v lesích *Luwuq* v paláci *Sunra ri Lauq*. Odebral se do lesního panství, kde z arény spatřil spanilou dívku, do níž se okamžitě zamiloval a rozhodl se s ní oženit. Rádce *Sawérigadinga* se ho snažil odradit od takového záměru, ale rozhořčený princ jej ve svém hněvu probodl.⁴¹ O tomto hanebném činu se doslechla *Wé Tenriabeng* a na důkaz jejich pokrevního sourozenectví poslala bratrovi svůj náramek, prsten a pramen vlasů, jež byly totožné s těmi, které vlastnil *Sawérigading*. Pochopil, že je nepřijatelné, aby za svou manželku pojal právě ji. Byl

---

⁴¹ V Kernově katalogu *Sawérigading* ve vzteku propíchl moudrou stařenu a před svým novým palácem nechal stát na horkém slunci všechny malé děti po devět dní a nocí a to bez jídla a vody.

zhrzen a tak mu sestra navrhla, aby našel jejich sestřenicí *I Wé Cudaiq*, která byla stejně krásná jako *Wé Tenriabeng*, a vzal si ji.⁴² Sama se nedlouho poté provdala za svého božského bratrance a následovala ho do Nebe, kde se z ní stala *bissu*. *Sawérigading*, ačkoliv velmi nerad, uposlechl rady své milované sestry a rozhodl se *I Wé Cudaiq* najít. Také se zapřísáhl, že již nikdy nevstoupí na půdu *Ale Luwuq*. Vládu prozatím přenechal vysoké šlechtě do doby, než zplodí potomka, který pak království povede.

2.2.7 *Sawérigading* a *I Wé Cudaiq*

I Wé Cudaiq žila v království *Ale Cina*, které se nacházelo na západní straně Země. Na tak dalekou cestu bylo třeba vyrobít mohutnou loď. K tomuto účelu byl *parangy*⁴³ seslanými z Nebe poražen největší strom⁴⁴ v okolí *Mangkuttuq* a ti nejlepší tesaři v Podsvětí pak postavili loď, která vypadala přesně, jako kdysi *Tanete Manurung*. Toto nové plavidlo pojmenovali po názvu poraženého stromu *Wélenréng*.

*Dukun*⁴⁵ určil příhodný den na cestu a *Sawérigading* vyplul za svou budoucí nevěstou. Během cesty svedl sedm bitev, které všechny vyhrál. Naposled bojoval se snoubencem *I Wé Cudaiq* zvaným *Settia Bonga*, jehož děd se nečestně přiznal do královského rodu tím, že se vydával za urozeného pána, kterým nikdy nebyl. To

---

⁴² Kern dodává, že *Wé Tenriabeng* svému bratrovi prsten a náramek ponechá a pokud by *I Wé Cudaiq* nepřistál, může se *Sawérigading* vrátit a oženit se s ní.

⁴³ *Parang* (ind.) – mačeta.

⁴⁴ Kern popisuje porážku stromu, kdy jedna z jeho větví doletěla až do paláce *Ale Cina*, což bylo znamení, že brzy do země připluje někdo významný, kdo představuje spojení Nebe a Podsvětí a ten požádá o ruku *I Wé Cudaiq*. A dále *Wé Tenriabeng* bratrovi objasnila jeho cestu a sedm mořských bitev, které ho čekají i těžkosti při namlouvání *I Wé Cudaiq*. Dala mu několik amuletů, aby ho ochránily. Také si oba sourozenci slíbili, že sezdají své potomky.

⁴⁵ *Dukun* (ind.) – šaman, vesnický kouzelník, léčitel, zaříkávač.

znamenal, že ani *Settia Bonga* nebyl dostatečně vysokého společenského postavení, aby mohl žádat o ruku *I Wé Cudaiq*. Poté, co *Settia Bonga* v bitvě prohrál, přísahal, že již nikdy nezaútočí na království a lid *Ale Luwuq* a jeho život mu byl milostivě ponechán, stejně jako možnost odplout do své země. Zákeřný *Settia Bonga* však zamířil k břehům *Ale Cina*, kde místnímu lidu lživě vyprávěl o obyvatelích a zvycích v zemi, odkud pochází *Sawérigading*. Říkal, že lidé jsou tam velmi chlupatí, nenosí oblečení z tkaných látek a jedí hady. Tyto pomluvy se zakrátko donesly i do královského paláce, kde *I Wé Cudaiq* pobývala. I když ve svém snu viděla muže, který jí byl předurčen, připlouvat na velké lodi z *Ale Luwuq*, zařekla se, že si nikdy nikoho tak ošklivého a odpuzujícího z tohoto království nevezme, ba na něj ani nepohlédne.

Sawérigading doplul do *Ale Cina*, v převleku za obchodníka se vloudil do paláce, aby zjistil, že jeho sestřenice je opravdu tak krásná a urozená, jak mu jeho sestra řekla, a začal se jí dvořit. Věno, které pro svou nastávající přinesl, bylo tak veliké, že trvalo celé tři měsíce, než bylo dopraveno do paláce. I když místní král *La Sattung Mpugiq* a královna *Wé Tenriabang* s takovým sňatkem a obrovským věnem souhlasili, samotnou *I Wé Cudaiq* byl odmítnut a věno posláno zpět na loď. Rozhněvaný *Sawérigading* začal pálit domy v království. Na naléhání své matky a sestry, *I Wé Cudaiq* nakonec svolila k sňatku, avšak bez veřejné oslavy, a stanovila si několik nelehkých podmínek.⁴⁶ Ženich na vše přistoupil, ale ani poté *I Wé Cudaiq* neplnila své manželské povinnosti a tak její choť přistoupil na návrh rodičů své ženy a oženil se

---

⁴⁶ Podmínky pro manžela obsahovaly jeho příchod pouze v noci a za rozbřesku již musel být pryč. Přičemž *I Wé Cudaiq* byla za sedmi pokoji uzamčenými na petlici, přikryta sedmi sešitými sarongy a oblečena v sedmi vrstvách ošacení.

s další ženou, s *I Wé Cimpau*, se kterou byl šťasten a opět se mohl cítit jako opravdový muž. Společně měli dceru *Tenriawaru*. Avšak na *I Wé Cudaiq* nezapomněl a jednoho dne ji neočekávaně navštívil.⁴⁷ Tehdy na něj poprvé nezáměrně pohlédla. Spatřila krásnou tvář. Zamilovala se a brzy poté otěhotněla (Rahman 2012: 1-400).

2.2.8 *I La Galigo*

I Wé Cudaiq v bolestech porodila chlapce, byl pohledný jako jeho otec. Královský syn dostal jméno *I La Galigo*. *Sawérigading* byl šťastný a hrdý. Jeho manželka byla nejen velmi krásná, ale také velmi pyšná a proto nedokázala svému lidu přiznat, že pochybila, když uvěřila pomluvám o *Sawérigadingovi*. Styděla se. Nepřijala ani své dítě, které přikázala vložit do dřevého košíku a pustit po řece. Prarodiče novorozeného prince se slitovali a požádali jeho nevlastní matku *I Wé Cimpau*, aby se o něj postarala. *I La Galigo* vyrostl v chrabrého muže,⁴⁸ jež se stejně jako jeho otec, rád oddával kohoutím zápasům. *I Wé Cudaiq* se cítila provinile za svůj hanebný čin, kdy odmítla jak svého chotě, tak i svého syna. Rozhodla se uspořádat kohoutí zápasy s tím, že se všichni muži z *Ale Cina* musí zúčastnit. Doufala, že přijde i její syn, kterého od porodu nespátřila. Přišel nejen on, ale také jeho otec a její manžel *Sawérigading*. Pozvala je oba do paláce společně žvýkat betel,⁴⁹ jak se dle tradice sluší. Poprvé se setkali jako rodina a jako rodina spolu začali žít (McGlynn et al 2005: 82-7).

---

⁴⁷ Na cestu do pokoje mu sestrou *Wé Tenriabeng* byla seslána světluška a kočka *meong mpalo karellaé*, které mu ukázali cestu do pokoje své choti.

⁴⁸ Kern udává věk *I La Galigo* 3 roky, když poprvé uslyšel o své matce. Sám poprosil otce, aby s ním jel do matčiny paláce zúčastnit se kohoutích zápasů.

⁴⁹ Společné žvýkání betele ztvzuje přátelskou vazbu mezi oběma stranami.

Po nějaké době *I Wé Cudaiq* znovu otěhotněla a posléze porodila holčičku *Wé Tenridio*,⁵⁰ která byla předurčena stát se *bissu*. Narodila se oblečena do zvláštního *bissu* ošacení, avšak vzápětí byla uhranuta svým bratrancem *Lettéq Patolo*, synem *Wé Tenriabeng*, a přestala se hýbat, ba dokonce i ztratila hlas. Aby se *Wé Tenridio* uzdravila, bylo nutné přivést z *Ale Luwuq* potřebné *bissu* nástroje, které tam zanechala *Wé Tenriabeng* předtím, než následovala svého manžela do Nebe. *Sawérigading* vyslal *I La Galigo* na cestu do *Ale Luwuq*, aby odtamtud přivezl *genderang manurung* – buben seslaný z Nebe, neboť právě zvuk tohoto bubnu mohl jeho sestře a ostatním chorým pomoci. *I La Galigo* odjel do *Ale Luwuq*, kde se poprvé a k radosti místního lidu setkal se svými prarodiči. Ti mu kladli na srdce navrátit zlatý buben po uzdravení *Wé Tenridio* a dalších nemocných zpět. V té době se manželka Všemohoucího *Datu Palingéq* rozhodla uspořádat slavnost v *Ale Luwuq*. Všichni, ať z Nebe, Země či Podsvětí, byli povinni zúčastnit se. Slavnost byla velkolepá, sešly se na ní celé generace rodin. Při navracení se zpět do svých království zmizela v moři loď *Lawalenreng*, na které se plavil *Sawérigading*. Muselo to tak být, neboť kdysi přísahal, že poté, co odpluje do *Ale Cina*, již nikdy nevstoupí na území *Ale Luwuq* a nyní svůj slib porušil. Potopení jeho lodě dostaly za úkol *Datu Palingéq* a její bratr *Sinauq Toja*. Stáhli ji i s posádkou do Podsvětí, kde se *Sawérigading* ujal vlády. Ve skutečnosti již od chvíle seslání *Batara Guru* na Zemi bylo předurčeno, že se 6. generace potomků Nebes a Podsvětí navrátí zpět do božských království a Země vyčká krále druhé generace seslaných.

---

⁵⁰ Fachrudin uvádí ještě další dceru *Tenribalobo* (In Kern 1989: xi).

Sawérigading zůstal žít v Podsvětí a jeho sestra *Wé Tenriabeng* v Nebi. Každý z nich měl další dvě děti, *Sawérigading* syna *Simpurusia* a děvčátko *Sinpuru Toja*, *Wé Tenriabeng* pak chlapce *Lettepareppa* a dceru *Pateyang Jala*. Ty vzájemně vytvořily dva manželské páry. *Simpurusia* byl seslán na Zemi a jeho vnuk *Mawattengnga Empong* se stal králem *Ale Luwuq* a *Ale Cina*. (Mattulada 1990: 351-4). Dříve plynulá doprava mezi Nebem, Zemí a Podsvětím skrze žebříky z duhy byla uzavřena. Ale občas Nebe vysílá jedince *Manurung* na Zemi, aby se tak přimíchalo trochu božské krve do lidské krve a tím legitimizovalo postavení vládnoucí třídy (Kern 1989: 3).

3. Role eposu v životě Bugisanů

Navzdory tomu, že *La Galigo* popisuje a líčí výhradně život nejvyšší šlechty a obyčejní lidé jsou zmíněni jen okrajově,⁵¹ stojí dílo v centru pozornosti všech členů společnosti. Poskytuje návod pro její fungování a tím dochází k vzájemnému semknutí jedinců. Velmi důležitým rysem, který je jak v souladu, tak i v zájmu plynulého předávání tradice, se ukázala možnost začlenění významných událostí do textu. Tento systém Koolhof označil jako „nepřetržitou revizi“, kterou uplatňuje například *Encyclopaedia Britannica*, a to od roku 1929 (Koolhof 1999: 385).

Salim ve svém příspěvku v knize *Sawérigading* (Mattulada 1990: 333-334) pojímá příběh jako:

- a) četbu pro potěšení či útěchu,
- b) rituální čítanku, ze které je předčítáno při různých příležitostech jako například v předsvatební den,
- c) mýtus poskytující návod, jak žít život.⁵²

Fachrudin AE (In Kern 1989: viii-ix) chápe epos jako:

- a) krásnou literaturu,
- b) zdroj tradic, královských zvyků a obyčejů,

---

⁵¹ Kern na základě obsahu *La Galigo*, který líčí životy aristokracie, zastává názor, že dílo není lidovou poezií, ale dvorským uměním podporovaným panovníky. V cyklu drobný lid zaujímá pozici pomocníků při dosahování cílů hrdinů a projevuje úctu bohům a šlechtě. Právě takové chování se od nižší společenské vrstvy očekávalo (Kern 1989: 8).

⁵² Stoupenci staré tradiční víry *Tolotang* dodnes žijí v oblasti Sidenreng Rappang na jižním Sulawesi. *Sureq Galigo* a mýtus o jeho hlavním hrdinovi pro tuto společnost představují posvátnou knihu skrývající návod na život.

c) „posvátnou“ literaturu vyprávějící příběhy předků, které Bugisané uctívají.

Sulaweský autor Abdullah označuje mýtus o *Sawérigadingovi* za unikátní, neboť on není jen hrdinou Bugisanů, ale mnoha dalších etnik žijících na území dnešní Indonésie a Malajsie. I přes svůj božský původ projevuje lidské vlastnosti – je zmítán vášněmi, stýská se mu po rodné zemi, když je na cestách, stává se mořeplavcem a cestovatelem, žení se a cítí morální zodpovědnost vůči své zemi a lidu. Je prostředníkem událostí mezi Nebem a Podsvětím. Provádí různé obřady, kdy uctívá bohy, své předky a rodinné dědictví. A právě těmito činy přispěl k prohloubení spirituálního uvědomění bugiské společnosti a stal se hrdinou (Mattulada 1990: 367-8).

3.1 Posvátný text

Rukopisy obsahující epizody *I La Galigo* jsou považovány za posvátné a uchovávány s nejvyšší úctou. V domě je jim obvykle vyhrazeno zvláštní místo, kde jsou zahaleny v červené látce a kolem jsou umístěny rituální předměty. Pokud nastane čas k jejich odhalení, je nutné nejdříve provést patřičný rituál. Pouze některé texty jsou určeny pro veřejné recitování, jiné výhradně pro majitele manuskriptu.⁵³ Posvátnost se

---

⁵³ Koolhof ve své studii *The „I La Galigo“, A Bugis encyclopedia and its growth* z roku 1999 vysvětluje, že „vědění“ není určeno všem. Určitá znalost je pro veřejnost, jiná je určena pouze pro vybrané jedince. Existuje i takové učení, které nesmí být zapsáno, neboť jeho záznam může vyvolat nebezpečné události či způsobit zánik. Je-li ale i přesto potřebné zápis provést, například v případě zachování určité znalosti pro další generace, je nutné následovat zvláštní opatření – potřísnit papír, na který bude psáno, krví kuřete. Tento akt je v bugištině znám jako *maccéraq* (Koolhof 1999: 364).

vztahuje nejen k samotnému rukopisu, ale také k některým postavám v něm obsaženým. K těm patří *Patotoqé*, nejdůležitější a nejvyšší z bohů a jeho přímí potomci - *Batara Guru* a *Sawérigading*. Někteří, když o těchto výše zmíněných osobách hovoří, vkládají na znamení úcty před tato jména zdvořilostní oslovení *puatta* – náš Pán. V oblasti Wajo lidé nenazývají *Sawérigadinga* jeho jménem, ale jedním z jeho titulů – *Opunna Wareq* – pán Wareq. Jinde, v oblasti mýtické země *Cina* je tabu vyslovovat jméno *Sawérigading*, užívá se výhradně titulů nebo jména *Sawérisompa* (Koolhof 1999: 383).

3.2 Kulturní encyklopedie

Koolhof (1999: 363) epický cyklus *I La Galigo* označil za bugiskou kulturní encyklopedii neboli kompendium všech dostupných znalostí a vědění bugiské společnosti. Učinil tak proto, že obsahuje širokou škálu témat od mytologie, historie a poezie až po morální hodnoty, lékařské výklady a znalosti v technické oblasti. Písemné dědictví společnosti je však jen částí stávajícího vědění jednotlivých komunit. V bugiské kultuře na rozdíl od západní kultury, kde psaní slouží jako přímý přenos znalostí ke čtenáři, je cílem psaní uchování vědění, které může anebo nemusí být následně sděleno publiku.

Kromě typicky epických prvků jako láska, manželství, čest a boj obsahuje *I La Galigo* také mnoho základních informací pro bugiskou společnost. Matthes (In Koolhof 1999: 369) označil dílo za velký přínos pro etnologii, protože zahrnuje detailní popis

obřadů a dalších událostí, které jsou dodnes součástí každodenního života Bugisanů. Pelras (1996: 50) rovněž zdůraznil význam kulturních a historických informací obsažených v eposu ve svém popisu před-islámské bugiské společnosti. Poznamenal, že tento literární korpus nám sděluje představu o tom, že Bugisané měli svou vlastní minulost a objasňuje původ jejich předků a rodových zvyků. A i když vykreslené situace z daleké minulosti nemusí být nutně reálné, pro mnoho Bugisanů jsou přinejmenším takové, jaké by být měly.

Příběh obsahuje mnoho normativních pravidel chování, které protagonisté následují, a proto je považované za příkladné. Kromě toho se dozvídáme užitečné rady a informace ohledně etikety a různých druhů obřadů. Bugiský antropolog Mattulada (In Koolhof 1999: 369) nazývá *Sureq Galigo* "referenční knihou zabývající se sociálním a kulturním zázemím lidí Jižního Sulawesi.

Velký význam a vliv díla na společnost stvrzují události z poválečného období, kdy hnutí Darul Islám⁵⁴ ve svém boji za vytvoření Islámského státu na Jižním Sulawesi považovalo za nezbytné odstranit všechny neislámské a tudíž i před-islámské prvky. Ty jsou zastoupeny také v textech *La Galigo* a proto uchovávání těchto a mnoha dalších rukopisů bylo označeno za kacířství. Protože připomínaly pohanskou minulost a symbol feudálního systému, byly páleny (Pelras 1996: 293).

---

⁵⁴ Darul Islam (1948-62) - islámské povstání soustředěné v provincii Západní Jáva, částech Sulawesi a Acehu.

3.2.1 Pojetí světa

Kromě příkladného chování a pravidel zvyklostí / *La Galigo* popisuje, jak a proč byl první člověk stvořen, svět Nebes, Země a Podsvětí a postupně představuje *Luwuq*⁵⁵ – místo prvního osídlení za Zemi. Dále popisuje cesty protagonistů do vzdálených krajů za hranicemi bugiské oblasti. Každá následující generace expanduje dále a dále. Tímto způsobem epos poskytuje svému publiku obrázek světa, kterého je území Bugisanů pouhou částí. Většina dalekých zemí ale není popisována, jsou pouze místem, kde hrdinové příběhu provádějí své dobrodružné cesty a konají chrabré skutky. Blíže vykresleny jsou čtyři bugiská panství – *Ale Luwuq*, *Ale Cina*, *Tompoq Tikkaq* a *Wéwang Nriuq*. Podrobně popsány jsou také činy hrdinů, čímž se vysvětluje divákům, jak různé zvyky vstoupily v platnost (Koolhof 1999:372).

Kácení stromu *Wélenréng*, tedy posvátného stromu, který byl přeměněn na flotilu lodí, na nichž *Sawérigading* plul do země *Ale Cina*, má být zdrojem povědomí o životním prostředí. Respekt k posvátným stromům a jeho obyvatelům se vztahuje na všechny přírodní produkty až do současnosti.

Sawérigading na své cestě do *Ale Cina* předstírá, že je na obchodní misi, aby se tak dostal skrze daleké kraje, kterými musí projet k vytoužené destinaci. A právě v těchto pasážích jsou podrobně vysvětleny zvyky týkající se obchodu v cizí zemi. Například, že panovník má primární právo na nákup za příznivou cenu a teprve poté mohou vybírat a nakupovat lidé prostého původu (Kern In Koolhof 1999: 377).

---

⁵⁵ Dle eposu *Batara Guru* sestoupil na Zemi v oblasti Luwu, v severní části zálivu Bone na kopec Pinsemoni (Bulbeck 2013 : 174). V blízkosti také stál slavný palác *Ale Luwuq* a vznikala první důležitá sídliště (Kern 1989: 6).

Bugisané jsou velmi citliví ohledně nehod, které se stanou na moři, kdy dojde k potopení lodi, neboť se tak stalo i v eposu, když se *Sawérigading* a jeho manželka *Wé Cudaiq* plavili po moři, uprostřed něhož zmizeli. Stalo se tak proto, že *Sawérigading* porušil svůj slib, že se již nikdy nevrátí do *Ale Luwuq*. Podobně příběh nabízí objasnění některých dalších událostí, jako například proč jsou některé oblasti chudší či méně úrodné.

Na *I La Galigo* se obrací i indonéská vládní instituce, jako je Ministerstvo pro vzdělávání a kulturu, a to za účelem hledání tradičních hodnot a vědění (Fauziah a Hafid In Koolhof 1999: 379). Nesmírná úcta projevovaná tomuto eposu je patrná například z pojmenování muzea (La Galigo muzeum v Makassaru), ulic (jalan *I La Galigo* a jalan *Sawérigading* ve městech Makassar a Palopo) a restaurace (*Kios I La Galigo* v Makassaru).

3.2.2 Úcta k rýži

Sangiang Serri je jméno Bohyně rýže, o které je převážně smýšleno jako o krásné a mladé dívce. Nejznámější původ této božské bytosti je popsán v eposu *I La Galigo*, kdy první z dětí *Batara Guru*, holčička *Wé Oddang Nriug*, umírá. Její skon je první smrtí na Zemi. Jak již bylo popsáno v podkapitole 2.2.3, na jejím hrobě vyrostly různé druhy rýže, kterou Nejvyšší Bůh věnoval lidu jako základní potravinu, avšak samotný *Batara Guru* nesměl tuto novou plodinu pozřít, jemu byly určeny ke konzumaci sago, proso a tropická tráva. Protože *Sangiang Serri*, jejíž tělo se na Zemi proměnilo v rýži, je

vnučkou Všemohoucího, je nezbytné s rýží zacházet s nejvyšší úctou. Nedostatek projeveného respektu a plýtvání následuje trest (viz podkapitola 2.2.4).⁵⁶

Pelras (1996: 90-1) líčí ještě jiný příběh o *Sangiang Serri*, dodnes zatím nepublikovaný, odehrávající se před osídlením Země. V něm je *Wé Oddang Nriuq* dcerou božského páru *Sang Patotoqé* a *Datu Palingéq*. Její krása ohromuje všechny muže v Nebeském království včetně jejích vlastních bratrů, což je nepřípustné. Proto *Sang Patotoqé* rozhodne přeměnit tělo své dcery v něco, co bude možné milovat pro všechny, aniž by se museli dopustit nedovoleného činu. Stala se rýží.

Údajné místo, dnes posvátné, kde je pohřbena *Wé Oddang Nriuq* leží na západním břehu řeky Cerekang ve správní oblasti Cerekang (viz obr. č. 4).

3.2.3 Vhodný partner, namlouvání a manželský život

Velkou část eposu zaujímají příběhy týkající se výběru vhodného partnera a následující manželské soužití. Dle *La Galigo* textů existují dva typy lidí:

a) lidé s bílou krví, kteří mají božské předky a

b) lidé s červenou krví, kam patří obyčejní lidé a otroci⁵⁷ (Pelras 1996: 168).

Panovníky se samozřejmě stávají ti, kteří jsou schopni prokázat, že jim v žilách koluje „bílá“ krev. Rodokmeny šlechticů sestupně orientované bugiské společnosti se často

---

⁵⁶ Tělo *Sangiang Serri* bylo proměněno na rýži a zůstalo na Zemi, její duše přebývá a vládne v zászvěti, kde ochraňuje duše dětí, které zemřely v kojeneckém věku.

⁵⁷ Otroky se stávali albíni, chromí, hrbáci a lidé trpasličího vzrůstu (Pelras 1996: 82).

trasují až do období *I La Galigo*, nejlépe až k samotnému *Sawérigading*. Epos v podstatě udává model politické a společenské významnosti, protože aristokracii přisuzuje exkluzivní právo politické moci, kterou tak odnímá obyčejným lidem (Pelras 1996: 86).

Za ideální je považován výběr partnera a následný sňatek ve vlastním kindredu, nejlépe mezi paralelními nebo kříženými bratřenci a sestřenicemi 2. či 3. stupně příbuzenské distance. Vztah mezi bratřenci a sestřenicemi v 1. stupni je příliš blízký a proto se objevuje velmi zřídka mezi obyčejnými lidmi, nicméně je poměrně častý v aristokratických kruzích, jež se pyšní „bílou krví“. K takovému aktu je opravňují příběhy hrdinů z eposu *I La Galigo* (viz podkapitola 2.2.5). Nepřípustný je sňatek mezi strýcem a neteří, tetou a synovcem. Také o sourozenecké lásce je smýšleno jako o incestní, jak vypráví jedna z epizod (viz podkapitola 2.2.6), kdy se hrdina cyklu *Sawérigading* zamiluje do své sestry, o které neměl tušení, že existuje a kterou si chce vzít. Takový vztah je ale přísně zakázán, protože přivolává neštěstí, smrt a ničení. Stejně jako *Sawérigading* i publikum si má uvědomit, že takový vztah není správný. Americká kulturní antropoložka Shelly Errington (1989: 266) popisuje svou zkušenost z terénního výzkumu v oblasti Luwu, kde jí tamní stará žena vysvětlila tabuizaci bratro-sesterské lásky, takto: "*Sawérigading a Tenri Abeng se nesměli vzít, a proto ani my nemůžeme. Kdyby jim bylo dáno svolení, tak my bychom také mohli.*" *Sawérigading a Wé Tenriabeng* byli navíc dvojčata, což je považováno za ještě nepříznivější. Dodnes je narození dvojčat, chlapce a dívky, nevídané. Ale existuje cesta, jak zabránit nežádoucím důsledkům incestní lásky a tou je symbolické prodání jednoho z dětí. Poté

již dvojčata nebudou sourozenci a tudíž ani jejich sblížení nebude incestní. Pokud ale lidé takové tabu překročí, budou sankciováni, stejně jak je naznačeno v eposu. Mattulada (In Koolhof 1999: 377) ve svém výkladu epického cyklu říká, že i když není přímo zmíněn fyzický kontakt mezi *Sawérigadingem* a jeho sestrou, následné události nastiňují, že se něco nemístného událo, neboť hlavní hrdina je vyslán na cestu, která je označena jako *repaliq*, což znamená – být vyloučen za spáchání incestu, a jeho sestra vstupuje do Nebes. Vyloučení i pozemská smrt jsou výslovně zmíněny jako správné tresty za spáchání incestu. Poté, co je *Sawérigadingův* syn *I La Galigo* vyslán do *Ale Luwuq*, nachází toto místo neúrodné a místní lid mu sděluje, že tato oblast byla zničena požárem po odchodu jeho otce. Prokletí této části země sice mizí s příchodem *I La Galigo*, nicméně vesničané v regionu⁵⁸ dodnes věří, že zde panuje relativní chudoba vinou incestního poměru, který se stal v době *I La Galigo* mezi *Sawérigadingem* a jeho sestrou dvojčetem (Koolhof 1999: 377).

Po vybrání vhodného partnera nastává fáze namlouvání, jejíž součástí je ceremoniální předávání věna, které muž posílá předem společně se svými zástupci, jež tvoří příbuzní a vážení přátelé, a jehož hodnota je již dříve domluvena. Věno se dělí na dvě části. První, v bugištině zvaná *sompa*, je darovaná přímo nastávající snoubence jako projev úcty k ní. Cena darů této části věna se odvíjí od výše společenského statusu budoucí manželky. Druhá takzvaná *duiq ménré* je příspěvkem na výdaje spojené s obřadem a hostinou, kterou organizuje rodina dívky. Muži patřící do nejvyšší společenské vrstvy zahrnují do svatebního obřadu *ma'lawolo* – speciální

---

⁵⁸ Region Luwu, obec Cerekang, kde dle tradice stával palác *Sawérigadinga*.

rituál v podobě dialogu mezi zástupci ženichovy strany a *bissu*, který jedná za nevěstinu stranu. *Bissu* stojící na vyvýšené platformě se vyptává, zda-li je ženich opravdu potomkem nejvyšší aristokracie, té které v žilách proudí bílá krev a je nejbližší bohům. Při tomto dialogu drží ženich jeden konec *lawolo*⁵⁹ a *bissu* druhý. Tento akt symbolizuje jak duhu, tak mýtický strom *Wélenréng*, které spojovaly Zemi, jež je zastoupena ženichovou stranou, s Nebem, které představuje nevěstin dům. Po ujištění se, že ženich opravdu patří mezi potomky království *Ale Luwuq*, *Tompoq Tikkaq* a *Wéwang Nriuq*, zatáhne *bissu* za *lawolo*, muž za ním vystoupí na horní plošinu a „pokropen“ rýží je symbolicky přijat do rodiny své nastávající manželky. Někdy jsou novomanželé symbolicky zašiti do jednoho *sarongu*.⁶⁰ V eposu je široce vylíčeno a zdůrazněno žádoucí chování týkající se namlouvání, stanovení výše ceny věna rodiči dívky a jeho předání v epizodě, kdy *Sawérigading* připlouvá do země *Ale Cina* a vysílá své bratry do paláce snoubenky s žádostí o její ruku (viz kapitola 2.2.7). Velká důležitost je také přikládána stanovení příhodného dne na uskutečnění svatby, které zpravidla určuje *dukun*. V cyklu *I Wé Cudai* odmítá přijmout *Sawérigadinga* za svého manžela a proto část darovaného věna smluveného sňatku musí být vrácena. Z této epizody je tudíž patrné, že rozdělení věna má praktický účel, který je aplikován v případě odmítnutí jednoho z partnerů. Podle slov Koolhofa (1999: 378), kapitolu o svatbě *Sawérigadinga* s *I Wé Cudai* lze považovat za ústřední a nejdůležitější, protože se týká hrdiny příběhu, ale také proto, že ukazuje nejvýznamnější akt lidského života,

---

⁵⁹ *Lawolo* (bug.) – cop spletený s látky *patola* (Oboustranná tkaná látka, obvykle z hedvábí a s motivem, uchovávaná jako součást rodinného dědictví.) a bílého pruhu látky.

⁶⁰ *Sarong* (ind.) – široký pruh látky, jehož konce jsou sešity. Nosí se omotaný kolem beder a slouží k zakrytí spodní části těla. Způsob uvázání se liší u žen a u mužů.

a to jak v „mýtickém“ světě / *La Galigo*, tak i v každodenním životě Bugisanů: uzavření manželství.

Závěr

V této práci jsem se snažila představit sulaweské etnikum Bugisanů, jejich víru, hodnoty, sociální stratifikaci a způsob života. K přiblížení pochopení bugiské kultury a jejich pohledu na svět jsem zvolila epický cyklus / *La Galigo*, který vypráví a vysvětluje původ a formování tohoto národa. Dílo je významné jak z hlediska literárního, tak pro množství poznatků, které uchovává. Je zde mnohem více, než jen rozsáhlé popisy rituálů a přechodových obřadů, manter, válek, kohoutích zápasů, namlouvání, budování paláců a božského světa. Epos je především zdrojem informací pro účely ryze praktické, jakýsi návod pro život, symbol identity Bugisanů a jejich kultury a jako takové si jistě zaslouží světovou pozornost.

I když se zdá, že zájem o toto dílo pro složitost porozumění jazyku textu upadá, z osobní zkušenosti vím, že v povědomí Bugisanů stále žije, neboť to byli právě oni, kdo mě s tímto fascinujícím dílem seznámili. Odkazování se na epos v důležitých životních situacích (například narození dvojčat, sňatek, pravidla obchodu apod.) jen podporuje toto mé tvrzení. Svět měl příležitost se dovědět o / *La Galigo* skrze hodnotné články místních i zahraničních lingvistů a antropologů a také díky divadelnímu zpracování eposu americkým režisérem Robertem Wilsonem. (Toto představení bude námětem jiné práce.)

Seznam použité literatury:

Abidin, A. (1971). Notes on the Lontara' as Historical Sources. *Indonesia*, 12, p.159-172.

Abidin, A. and Macknight, C. (1974). The I La Galigo Epic Cycle of South Celebes and Its Diffusion. *Indonesia*, 17, p. 160-169.

Arung Pancana Toa, Salim, M., Fachruddin A. E., and Rahman, N. (1995). *I La Galigo*. Jakarta: Djambatan.

Bulbeck, F. (2013). 'Sacred places in Ussu and Cerekang, South Sulawesi, Indonesia: Their history, ecology and pre-Islamic relation with the Bugis kingdom of Luwuq', in Sally Brockwell, Sue O'Connell & Denis Byrne (ed.), *Transcending the Culture-Nature Divide in Cultural Heritage: Views from the Asia-Pacific Region*, ANU ePress, Canberra Australia, pp. 171-190.

Caldwell, I. (1995). Power, State and Society Among the Pre-islamic Bugis. *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde* 151, 3, pp. 394-421.

Crawford, J. (1820). *History of the Indian Archipelago*. Edinburgh.

Errington, S. (1983). Embodied Sumange' in Luwu. *The Journal of Asian Studies*, 42(3), p. 545-570.

Errington, S. (1989). *Meaning and power in a Southeast Asian realm*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.

Graham, S. (2002). Sex, Gender, and Priests in South Sulawesi, Indonesia. *I/AS Newsletter*, 29, p. 1.

Kern, R. (1989). *I La Galigo*. Yogyakarta: Gadjah Mada University Press.

Koolhof, S. (1999). The "I La Galigo"; A Bugis encyclopedia and its growth. *Bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde / Journal of the Humanities and Social Sciences of Southeast Asia*, 155(3), pp. 362-387.

Koolhof, S. (2004). The sleeping giant: Dynamics of a Bugis epic (South Sulawesi, Indonesia). *Jan Jansen and Henk M.J. Maier (eds), Epic adventures, Heroic narrative in the oral performance traditions of four continents*, pp. 98-111.

Mattulada. (1982). *South Sulawesi, Its Ethnicity and Way of Life*. Kyoto (Japan): Center for Southeast Asian Studies, Kyoto University.

Mattulada et al., (1990). *Sawerigading*. [Jakarta]: Departemen Pendidikan dan Kebudayaan, Direktorat Jenderal Kebudayaan, Direktorat Sejarah dan Nilai Tradisional, Proyek Penelitian dan Pengkajian Kebudayaan Nusantara.

McGlynn, J., Damono, S. and Salim, M. (2005). *The birth of I La Galigo*. Sukawati, Gianyar, Bali: Bali Purnati Center for the Arts.

Memory of the World Register. (2010). *I La Galigo (Indonesia and The Netherlands)*, ref. no. 2010-64, viewed 15 December 2012,
http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/mow/nomination_forms/indonesia_netherlands_la_galigo.pdf

Millar, S. (1983). On interpreting gender in Bugis society. *American Ethnologist*, 10, 3, pp. 477-493.

Pelras, C. (1996). *The Bugis*. Oxford, OX, UK: Blackwell Publishers.

Raffles, T. (1830). *The history of Java*. London: Murray.

Rahman, D. (2012). *I La Galigo*. Yogyakarta: Diva Press.

Said, N. (2004). Religion and Cultural Identity Among the Bugis. *Inter-Religio* , 45, pp. 12-20.

